

Statens arbete mot rasism, homo-, bi- och transfobi 2022

Redovisning av uppdrag att samordna och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2021/02377)

Diarienummer: 2023/5

Titel: Statens arbete mot rasism, homo-, bi- och transfobi. 2022
Redovisning av uppdrag att samordna och följa upp den nationella planen
mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2021/02377)

Omslagsbild: Maja Brand

2023-04

© Forum för levande historia

Statens arbete mot rasism, homo-, bi- och transfobi 2022

Redovisning av uppdrag att samordna och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2021/02377)

Besöksadress

Stora Nygatan 10–12
Gamla Stan, Stockholm

Postadress

Box 2123
103 13 Stockholm

Kontakt

Tfn växel: 08-723 87 50
info@levandehistoria.se

Läs mer

levandehistoria.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Utvecklingsområden för arbetet	3
Beskrivning av uppdraget	5
Rapportens disposition	6
Om den samlade rapporteringen	7
Mer kunskap, utbildning och forskning	8
Diskrimineringsombudsmannen: Regeringsuppdrag	8
Forum för levande historia: Regeringsuppdrag	10
Forum för levande historia: Regeringsuppdrag	18
Forum för levande historia: Regeringsuppdrag	19
Forum för levande historia: Regeringsuppdrag	20
Forum för levande historia: Regeringsuppdrag	22
Länsstyrelsen i Stockholms län: Regeringsuppdrag	24
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd: Regeringsuppdrag	27
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor: Regeringsuppdrag	29
Statistiska centralbyrån: Regeringsuppdrag	31
Vetenskapsrådet: Regeringsuppdrag	33
Förbättrad samordning och uppföljning	35
Forum för levande historia: Regeringsuppdrag	35
Civila samhället: ökat stöd och fördjupad dialog	40
Myndigheten för stöd till trossamfund: Regeringsuppdrag	40
Ett förstärkt förebyggande arbete på nätet	43
Statens medieråd: Regeringsuppdrag	43
Totalförsvarets forskningsinstitut: Regeringsuppdrag	44
Ett mer aktivt rättsväsende	47
Brottsförebyggande rådet: Regeringsuppdrag	47
Utvecklingsområden för statens arbete mot rasism, homo-, bi- och transfobi samt hatbrott	50
Bilagor	60
Referenslista	61
Rapporter	61
Regeringsbeslut	62
Webbsidor	63
Bilaga 3. Ekonomisk redovisning	64

Sammanfattning

Forum för levande historia har sedan 2016 haft i uppdrag att samordna och följa upp det arbete som utförs inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Uppdraget har rapporterats sex gånger tidigare. Denna rapport utgör redovisning av 2022 års arbete.

Rapporten är disponerad i kapitel utifrån de fem strategiska områden som regeringen presenterar i den nationella planen samt ytterligare ett kapitel, *Utvecklingsområden för statens arbete mot rasism, homo-, bi- och transfobi samt hatbrott*. Nedan följer de fem strategiska områdena:

- **Mer kunskap, utbildning och forskning:** Inom detta område presenteras Diskrimineringsombudsmannens, Forum för levande historias, Länsstyrelsen i Stockholms läns, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors, Statistiska centralbyråns och Vetenskapsrådets arbete.
- **Förbättrad samordning och uppföljning:** Forum för levande historias arbete presenteras i detta avsnitt.
- **Civila samhället – ökat stöd och fördjupad dialog:** Här presenteras Myndigheten för stöd till trossamfunds arbete.
- **Ett förstärkt förebyggande arbete på nätet:** Inom detta område beskrivs Statens medieråds och Totalförsvarets forskningsinstitutets arbete.
- **Ett mer aktivt rättsväsende:** Brottsförebyggande rådets arbete sammanfattas i detta avsnitt.

Utvecklingsområden för arbetet

Forum för levande historia ser bland annat följande utvecklingsområden:

- Sedan regeringens plan lanserades har flera uppdrag tillkommit inom ramarna för planen. Planen har dock inte uppdaterats och det finns inte någon formell lista över vilka myndigheter som ingår i planen. Forum för levande historia vill påtala de medföljande svårigheterna med att överblicka statens insatser på området.
- I den nationella planen skriver regeringen att den kommer att överväga behovet av ett särskilt mål för samhällets långsiktiga arbete på området rasism och liknande former av fientlighet. Det är Forum för levande historias bedömning att ett sådant mål skulle kunna ge ökad tydlighet avseende styrning och uppföljning.

- Inom ramarna för regeringens plan erbjuder flera aktörer fortbildning om rasism och liknande former av fientlighet till offentligfinansierade verksamheter. För att dessa utbildningsinsatser ska göra större avtryck i verksamheterna krävs att de mottagande organisationerna uppfattar att de har uppdrag att själva bedriva utvecklingsarbete på området. Här skulle regeringen kunna ta ställning till om styrningen behöver förtydligas.
- Forum för levande historia vill påtala att det fortsatt finns behov av samordning mellan aktörer som samordnar, följer upp och stödjer införlivandet av horisontella perspektiv, såsom mänskliga rättigheter, barnets rättigheter, jämställdhet, hbtqi, arbete mot rasism och för ökad tillgänglighet, i offentliga verksamheter.
- Forum för levande historia lämnar förslag på nya uppdrag, till exempel en ny intoleransundersökning bland svenska skolelever.

Beskrivning av uppdraget

Forum för levande historia har i uppdrag att samordna och följa upp arbetet inom ramen för *Samlat grepp mot rasism och hatbrott. Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*¹

I myndighetens regleringsbrev för 2022 (Ku2021/02377) står det att:

Myndigheten ska samordna och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Samordning innebär regelbundna erfarenhets- och kunskapsutbyten främst mellan myndigheter som arbetar med dessa frågor. Uppföljning avser redovisning och resultatanalys av arbetet inom ramen för planen.

Myndigheten ska med utgångspunkt i instruktionen erbjuda fortbildning och kunskapsförhöjande insatser om olika former av rasism och intolerans i historien och idag till skolans personal och andra relevanta yrkesgrupper. Myndigheten ska i genomförandet av uppdraget samråda med Skolverket, Statskontoret, Uppsala universitet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor samt Socialstyrelsen.

Denna rapport är Forum för levande historias redovisning av uppdraget för 2022.

¹ Hädanefter: regeringens plan *Samlat grepp*.

Rapportens disposition

Rapporten är disponerad utifrån de fem strategiska områden som presenteras i regeringens plan *Samlad grepp*: 1) Mer kunskap, utbildning och forskning, 2) Förbättrad samordning och uppföljning, 3) Civila samhället: ökat stöd och fördjupad dialog, 4) Ett förstärkt förebyggande arbete på nätet och 5) Ett mer aktivt rättsväsende. Rapporten avslutas med 6) Utvecklingsområden för statens arbete mot rasism, homo-, bi- och transfobi samt hatbrott.

Regeringen har beslutat att ett urval av de myndigheter som ingår i regeringens plan *Samlad grepp* ska sända kopior av redovisningar av tidsbegränsade uppdrag till Forum för levande historia. Fler myndigheter ingår i planen, men de har inte haft i uppdrag att sända kopior av sina redovisningar till oss.

Forum för levande historia har sammanfattat de rapporteringar som av regeringen utpekade myndigheter lämnat till oss. Sammanfattningarna är disponerade utifrån två rubriker: 1) Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse samt 2) Framtida behov.

Om den samlade rapporteringen

Sammanställningen är baserad på Forum för levande historias läsning och urval.² Berörda myndigheter har fått möjlighet att faktagranska texten i de avsnitt som sammanfattar deras respektive arbete. Nio av myndigheterna³ har återkopplat på, och i vissa fall kompletterat, Forum för levande historias sammanfattningar. För myndigheternas fullständiga redovisningar, se bilagorna 1 A-K. Forum för levande historias samordnings- och utbildningsuppdrag (Ku2021/02377) redovisas mer utförligt än övriga uppdrag eftersom det enbart redovisas i denna rapport.

De myndigheter som har i uppdrag att redovisa sitt arbete till Forum för levande historia har erbjudits en mall (bilaga 2) som stöd för redovisningen. Syftet med mallen är att på ett systematiskt sätt samla myndigheternas rapporteringar. Mallen innehåller rubriker med tillhörande stödfrågor. Genom att besvara frågorna skriver myndigheterna rapporteringen av sina respektive tidsbegränsade uppdrag.

Det ingår ett antal myndigheter i regeringens plan som inte har i uppdrag att redovisa sitt arbete till Forum för levande historia. Deras arbete beskrivs därmed inte i denna rapport.

² Vilka myndigheters arbete som ska ingå i årets rapport har Regeringskansliet/Arbetsmarknadsdepartementet förmedlat i mailkorrespondens.

³ Brottsförebyggande rådet, Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för familjerätt- och föräldrastöd, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Statens medieråd, Statistiska centralbyrån, Totalförsvarets forskningsinstitut och Vetenskapsrådet.

Mer kunskap, utbildning och forskning

I regeringens plan *Samlad grepp* står det att regeringen anser att skolan är en nyckelinstitution i det långsiktiga främjandet av en värdegrund som utgår ifrån alla människors lika värde. Regeringen skriver att också andra offentliganställda än de som är verksamma inom skolan behöver ha relevant kunskap om rasism och liknande former av fientlighet. Även forskning spelar en viktig roll för att belysa rasismen.

Myndigheter med uppdrag inom detta strategiska område är Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Länsstyrelsen i Stockholms län, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Statistiska centralbyrån och Vetenskapsrådet.

Diskrimineringsombudsmannen: Regeringsuppdrag⁴

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

I april 2022 gav regeringen Diskrimineringsombudsmannen (DO) i uppdrag att utifrån anmälningar om diskriminering till myndigheten fördjupa kunskapen om diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder och belysa frågor som har att göra med intersektionalitet. Inom ramen för uppdraget har DO analyserat de anmälningar som inkommit till myndigheten under 2017–2021. Dessutom har DO låtit genomföra en intervjustudie med personer som tillsammans företräder 14 organisationer i civila samhället.

Av de totalt 11 822 anmälningar som inkommit till DO under perioden handlar 2 252 om diskriminering som har samband med två eller fler diskrimineringsgrunder. Analysen av anmälningar visar hur många anmälningar som inkommer, vilka diskrimineringsgrunder som ofta beskrivs i samma anmälningar och hur diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder kommer till uttryck i anmälningarna. Intervjustudien bidrar med livsberättelser om utsatthet för diskriminering som har samband med flera grunder. Livsberättelserna ger en fördjupad förståelse för hur diskriminering som har samband

⁴ Regeringsbeslut A2022/00582, Uppdrag om diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder.

med flera grunder kan komma till uttryck, och hur diskrimineringen kan påverka dem som utsätts. De flesta av händelserna som beskrivs har inte prövats rättsligt. Därför är det okänt om det som beskrivs handlar om diskriminering i juridisk mening.

Analysen fokuserar på ett urval av anmälningar baserat på vilka diskrimineringsgrunder som ofta registreras i samma anmälningar. Det omfattar anmälningar om diskriminering som har samband med:

- funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet
- etnisk tillhörighet och kön
- etnisk tillhörighet och religion eller annan trosuppfattning
- etnisk tillhörighet och ålder eller etnisk tillhörighet och ålder och kön
- kön och ålder.

En stor andel av anmälningarna handlar om diskriminering i arbetslivet eller inom utbildningsområdet. Anmälningar som rör arbetslivet handlar främst om diskriminering vid rekrytering och lönesättning, trakasserier på arbetsplatsen, uppsägning eller omplacering samt missgynnanden vid arbetsgivarens ledning och fördelning av arbetet. Många anmälningar i arbetslivet handlar om diskriminering av personer som har eller förmodas ha annan etnisk tillhörighet än svensk och diskriminering av personer som är eller förmodas vara muslimer. Anmälningar om diskriminering inom utbildningsområdet handlar främst om diskriminering i grundskola och gymnasium. Anmälningarna handlar om trakasserier från både elever och skolpersonal, men också om att skolan inte ger elever med funktionsnedsättning det stöd och de anpassningar som de behöver eller att elever utesluts från undervisning. Anmälningarna tyder på att elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och annan etnisk tillhörighet än svensk är särskilt utsatta för diskriminering i skolan.

Resultatet av intervjustudien visar hur en och samma person kan utsättas för diskriminering i många olika situationer och skeden av livet. Av berättelserna framgår att diskriminering som har samband med flera grunder tillsammans kan bidra till en ökad utsatthet i ett längre tidsperspektiv. Intervjupersonerna beskriver att en stor del av den diskriminering som de utsätts för sker på platser där de tillbringar mycket av sin tid och där många människor rör sig. Intervjupersonerna beskriver bland annat att de har utsatts för trakasserier i skolan av skolpersonal eller andra elever och att de har diskriminerats i rekryteringssituationer. De beskriver också att de har utsatts för verbala kränkningar och misstänkliggörande när de besökt restauranger, butiker eller rört sig i det offentliga rummet. Flera intervjupersoner berättar att erfarenheterna av att utsättas för diskriminering medfört en tärande osäkerhet på omvärldens intentioner. Denna osäkerhet beskriver de med ord som minoritetsstress och internaliserad fobi. Intervjupersonerna

vittnar om att de förminskas och fråntas sina individuella egenskaper för att i stället bli sedda som representanter för en grupp. I intervjuerna framkommer också att erfarenheter av missgynnande och utsatthet hänger samman med fler faktorer än de diskrimineringsgrunder som omfattas av diskrimineringslagen.

Framtida behov

DO bedömer att diskriminering som har samband med flera grunder i mångt och mycket sker utifrån samma mekanismer och i samma situationer som diskriminering över lag. Därmed kan arbete för att motverka diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder utföras integrerat med insatser som syftar att motverka diskriminering generellt. Trots detta är det viktigt att ha ett intersektionellt perspektiv och en mångdimensionell syn på diskriminering och utsatthet. Det bidrar till att öka medvetenheten om att en person kan vara utsatt för diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder samtidigt, och att det i sig skapar en ökad utsatthet.

DO framför att en nyckelfaktor för att motverka diskriminering är att omgivningen tar diskriminering på allvar, markerar mot den och vidtar åtgärder för att den ska upphöra.

Forum för levande historia: Regeringsuppdrag⁵

Forum för levande historia har i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag inom ramen för den nationella planen *Samlat grepp*. Eftersom arbetet enbart redovisas här tar redovisningen mer utrymme i anspråk än de sammanfattningar vi presenterar av myndigheters arbete som redovisas mer utförligt i särskild ordning. Vi inleder avsnittet med en sammanfattning.

Sammanfattning

Forum för levande historia har under flera år genomfört lärarledda fortbildningsinsatser om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag till skolans personal och andra yrkesgrupper inom offentlig sektor. Under året har myndigheten lanserat en ny webbkurs samt fortsatt att erbjuda tidigare kostnadsfria webbkurser. Forum för levande historia har sedan förra redovisningen haft 1 111 deltagare på olika lärarledda insatser. På

⁵ Regeringsbeslut Ku2021/02377, Uppdrag inom den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

självinstruerande webbkurser har det varit 4 759 inloggningar under året. Många fler har dessutom nåtts genom filmer, poddar och digitala klassrumsmaterial.

Forum för levande historia får återkommande signaler om att det finns stor efterfrågan och behov av stöd och kompetensutveckling för både skolans personal och andra yrkesgrupper när det gäller dessa frågor. Myndigheten utvecklar ständigt insatserna för att försöka möta både behoven av bredd och djup. Under året har Forum för levande historia exempelvis valt att erbjuda fördjupningsfortbildningar om antisemitiska konspirationsteorier för polisanställda och yrkesgrupper som når barn och unga utanför skolan. Skolans personal har erbjudits fördjupningsfortbildningar om olika former av antisemitism, islamofobi och rasism mot samer. Dessa fortbildningar är mer tidskrävande att planera och genomföra och inom vissa former av rasism finns i dagsläget inte material för lärare att kunna arbeta vidare med i klassrummet.

Syfte

I Forum för levande historias regleringsbrev för budgetår 2022 står att ”myndigheten ska med utgångspunkt i instruktionen erbjuda fortbildning och kunskapshöjande insatser om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag till skolans personal och andra relevanta yrkesgrupper.”⁶

Myndigheten har sedan 2015 uppdraget att genomföra en utbildningsinsats om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag för skolans personal⁷ och senare även för andra yrkesgrupper.⁸ Det långsiktiga syftet var enligt uppdragsgivaren att ”satsningen ska bidra till att skapa ett jämlikt samhälle präglad av respekt för alla människors lika värde och rättigheter och att främja demokratin.”

Organisering och styrning

Uppdraget har sedan start organiserats som två projekt; ett med fokus på skolan och ett med fokus på andra yrkesgrupper. Utbildningsinsatserna samordnas i hög utsträckning med myndighetens uppdrag att samordna och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, myndighetens övriga verksamhet inom fortbildnings-/utbildningsområdet och organiseras under avdelningen för uppdrag och forskningssamordning. Uppdraget redovisas även separat i myndighetens årsredovisning.

⁶ Ku2021/02377

⁷ Ku2015/00319/KA

⁸ Ku2016/01672/DISK

Funktioner som arbetat med uppdragen har varit projektledare, pedagoger, kommunikatörer och projektadministratörer. Utbildare har ofta tagits in i form av externa konsulter.

Målgrupper

Målgrupper för fortbildningar och kunskapshöjande insatser om olika former av rasism i historien och i dag är skolans personal och andra relevanta yrkesgrupper. I den förra har sammanlagt 501 lärare, skolledare och annan skolpersonal nåtts. I den senare har sammanlagt 610 chefer, polisanställda, anställda inom socialtjänst och arbetsmarknadsåtgärder, bibliotekarier, fritidsledare, trygghetssamordnare och personal inom sjukvården nåtts.

Genom webbkurser samt olika kommunikationsinsatser kring framtagna kunskapshöjande material såsom filmer om rasism och poddar har myndigheten under året nått fler från våra målgrupper men även allmänheten.

Aktiviteter

Regeringsuppdraget om rasism och intolerans	2020	2021	2022
Fortbildning för skolans personal			
antal tillfällen	9	7	9
antal deltagare	479	440	461
Distanskurser för skolans personal			
antal läraleda kurser	2	1	1
antal deltagare läraleda kurser	59	74	40*
antal webbkurser		1	1
antal deltagare webbkurser		4360	1857
Fortbildningar för offentligt anställda			
antal kurstillfällen	29	10	13
antal deltagare	1 873	978	610
antal webbkurser	1	1	2
antal deltagare webbkurser	1 344	1 397	2902*

* Till skillnad från tidigare år (där det anges hur många som anmält sig till kursen anges från och med 2022 antalet deltagare som påbörjat kursen).

1. Lärarfortbildningar och spridning av digitala klassrumsmaterial

Under året har Forum för levande historia totalt erbjudit åtta fortbildningstillfällen för skolans personal. Två av dessa arrangerades tillsammans med Skolverket och riktade sig huvudsakligen till skolledare, såsom rektorer och biträdande rektorer. Fortbildningarna, som ingår i ett pågående samarbete där Skolverket och Forum för levande historia erbjuder skolledare fortbildning på temat "Värdebaserat ledarskap", handlade om hur

principen om alla människors lika värde kan leda skolans och förskolans arbete med demokrati och mänskliga rättigheter.

Vid sidan av fortbildningarna med Skolverket arrangerades fyra tematiska fortbildningar om olika former av rasism för lärare i grundskola, gymnasium och folkbildning. Två av dessa gjordes i samarbete med Svenska kommittén mot antisemitism (SKMA). De hade formen av fördjupningsfortbildningar där antisemitiska konspirationsteorier respektive antisemitism i debatten om Israel och Palestina var temat vid respektive tillfälle. 96 procent respektive 100 procent av respondenterna uppgav att dessa fortbildningar var relevanta eller mycket relevanta för deras yrkesroll. Utöver dessa två fortbildningar arrangerades en fortbildning om islamofobi och en om rasism mot samer. 95 procent respektive 93 procent av respondenterna uppgav att dessa fortbildningar var relevanta eller mycket relevanta för deras yrkesroll.

Utöver dessa sex fortbildningstillfällen arrangerades två fortbildningar om antisemitism i samarbete med den israeliska forsknings- och utbildningsinstitutionen Yad Vashem, Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet och SKMA. Det första handlade om folkmordet på judar i Sovjetunionen under andra världskriget, och det andra om riskerna med att använda förövares fotografier i undervisningen. De två fortbildningarna hade totalt runt 70 deltagare.

Under året har myndigheten anordnat en lärarledd distanskurs med namnet *Att undervisa om rasism*. Detta är en kurs som vi gett även tidigare år. Syftet med kursen är att ge lärare ökade teoretiska kunskaper om begreppet rasism, med fokus på rasismens uttryck och konsekvenser. Kursens mål är att lärarna ska utveckla sin pedagogiska kompetens och få verktyg för att stärkas i sitt arbete mot rasism. 40 deltagare från hela landet påbörjade kursen. Cirka 75 procent av dessa var kvinnor. Kursen har fått mycket goda resultat i utvärderingarna där samtliga respondenter i utvärderingen ansåg att de i hög grad eller mycket hög grad fått ökade kunskaper för att undervisa om rasism.

Information om samtliga fortbildningar och kurser för lärare sprids i flera kanaler som når målgruppen, bland annat i nyhetsbrev, annonser och sociala medier.

Webbkursen *Att motverka rasism i förskola och skola* har erbjudits till skolans personal genom samverkan med bokförlaget Natur och Kultur. Kursen ger kunskaper, kartläggningsverktyg och metoder att använda i det dagliga arbetet för en likvärdig pedagogisk verksamhet. Kursen har under året haft totalt 1 857 unika inloggningar. Inloggningarna är färre än föregående år, men detta beror sannolikt på kursen under mitten av året sattes bakom inloggning. Inloggningsförfarandet innebär bättre möjligheter till uppföljning och utvärdering. Under hösten har Forum för levande historia inom ramen

för ett annat regeringsuppdrag ingått ett nytt samarbetsavtal med Natur och Kultur som innebär att det blir möjligt att erbjuda kursen kostnadsfritt till slutet av 2024.

Forum för levande historia har även under detta år tillgängliggjort och spridit det webbaserade undervisningsmaterialet om antisemitism, *Antisemitism - då och nu*, som tagits fram i samarbete med SKMA. Materialet används även vid fortbildningar. Materialet nås via Forum för levande historias webbplats, samt via sajten antisemitismdaochnu.se och har under året haft cirka 51 000 sidvisningar vilket innebär en liten minskning jämfört med föregående år. I slutet av året påbörjades en diskussion med SKMA om uppdatering av materialet. Det arbetet kommer genomföras under 2023.

Forum för levande historia har även på olika sätt kommunicerat det digitala och interaktiva klassrumsmaterial *Källkritik, historiebruk och rasism*. Det vänder sig till elever i årskurs 7–9 och gymnasiet och har till syfte att utveckla elevernas kritiska tänkande genom övningar i källkritik och historiebruk. Materialet som eleverna arbetar med består av originalkällor om händelser i Sveriges historia som har koppling till afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Materialet bidrar till att elever ökar sina kunskaper om rasism och intolerans i historien och i dag samt att de övas i att se samband mellan dåtid-nutid-framtid. Syftet är att eleverna genom materialet kan analysera, reflektera och därmed utveckla sitt kritiska tänkande. Materialet har lyfts i myndighetens sociala kanaler och presenterats av våra pedagoger under lärarfortbildningarna om olika former av rasism. Under 2022 var det 140 000 sidvisningar av den del av materialet som riktar sig till elever.

Under hösten 2022 återlanserade myndigheten klassrumsmaterialet *(O)mänskligt* som handlar om rasbiologins historia och dess framväxt i Sverige. Materialet är en uppdatering och revidering av ett klassrumsmaterial som togs fram 2010. Vissa delar av uppdateringen har genomförts inom ramen för detta uppdrag. Det gäller framför allt de delar som handlar om behandlingen av de nationella minoriteterna kopplat till rasbiologin i Sverige.

2. Fortbildning för offentliganställda

Vi har under året genomfört sammanlagt 13 lärarledda fortbildningstillfällen som nått 610 deltagare. Under året har vi valt att prioritera längre arbetsplatsförlagda fortbildningar framför kortare föreläsningar på konferenser och liknande. Det har medfört att vi under året nått färre deltagare än tidigare år. Vi har lagt stort fokus vid att deltagarna själva är med och formulerar exempel och dilemman tagna ur deras vardag för att få ett tydligare verksamhetsfokus på samtliga fortbildningar. Vi ställer krav på att chefer närvarar och tar arbetet vidare i personalgruppen. Temat har varit rasism i historien och i dag, rollen som offentliganställd och likvärdigt bemötande. Deltagare har bland annat varit

socialsekreterare, anställda på kommunala arbetsmarknadsförvaltningar, HR-specialister, utredare, trygghetssamordnare, vårdpersonal samt personal inom kultur och fritid. Vi har även anordnat två fördjupningsfortbildningar på temat antisemitism och konspirationsteorier i samarbete med SKMA. En av dessa genomfördes för polisanställda inför valet där vi även samarbetade med nationella operativa avdelningen på polisen. Den andra fortbildningen riktade sig till yrkesgrupper som når unga utanför skolan såsom fältassistenter, fritidsledare, bibliotekarier och museipedagoger. Deltagaruppföljningar visar att cirka 90 procent av respondenterna svarar att de instämmer eller instämmer helt i att de uppskattade fortbildningen som helhet och lika stor andel att de kommer tipsa kollegor om fortbildningen. Cirka 80 procent av respondenterna i deltagarutvärderingarna tror att fortbildningen kommer leda till ytterligare aktiviteter på arbetsplatsen.

I februari lanserade myndigheten webbkursen *Kunskap om hbtqi och likvärdigt bemötande*. Webbkursen tar upp hbtqi-personers levnadsvillkor genom historien fram till i dag och ger offentliganställda verktyg för ett inkluderande bemötande. Den består av filmer, ljuddramer om bemötandesituationer, faktatexter och reflektionsfrågor. Arbetsförmedlingen har exempelvis valt att lägga in kursen i sin lärplattform. Under året har vi även spridit webbkursen *Kunskap om rasism och likvärdigt bemötande* i kanaler som vänder sig till anställda inom offentlig sektor. Fortbildningen består av utbildningsfilmer, ljuddramer om bemötandesituationer, faktatexter och reflektionsövningar. Sammanlagt har vi genom våra webbkurser nått 2 902 deltagare.

3. Övriga kunskapshöjande insatser

På myndighetens webbplats har vi samlat diskussionsmaterial för arbetsplatser, där finns filmer, ljuddramer och poddar med samtalsfrågor att använda vid arbetsplatsträffar och liknande. Dessa används även av myndigheter i deras interna utbildningar. Myndighetens podcast *Prata rasism* består av poddar med tillhörande samtalsfrågor. Den innehåller olika vetenskapliga perspektiv på rasism, personliga berättelser om rasism och hatbrott samt exempel på arbete för att motverka rasism i offentlig sektor. Podden finns att lyssna på via myndighetens webbplats samt via webbplatser och appar för poddar. Podden har under året marknadsförts genom annonsering i olika medier samt via nyhetsbrev och sociala medier. Poddarna har under året haft 14 891 spelningar.

Den 8 november arrangerade SKMA i samverkan med Forum för levande historia en konferens i Stockholm med rubriken *Förvanskning av Förintelsen: Ett växande problem?* Konferensen, som bland annat innehöll föreläsningar av forskarna Jan Grabowski och Juliane Wetzel, riktade sig i första hand till journalister, politiska beslutsfattare, forskare, lärare samt myndigheter och organisationer som arbetar med att förebygga och motverka rasism och politisk extremism. 100 personer deltog. Forum för levande historia filmade även konferensen, som nu finns tillgänglig på SKMA:s webbplats.

Forum för levande historia arrangerande under Almedalsveckan ett samtal om utbildning om rasism och ett samtal om svåra frågor och rasism i klassrummet.

Resultat av kartläggningar

Det tillhör skolans uppdrag att behandla svåra frågeställningar i undervisningen. Svåra i betydelsen att de kan vara känsliga och konfliktfyllda såväl för lärare som för elever. Men hur vanligt är det att lärare möter svåra och kontroversiella frågor i klassrummet och vilka är dessa frågor? För att ta reda på det beställde Forum för levande historia en undersökning som genomfördes av Kantar Public i augusti 2021 där 930 lärare i grundskolans årskurs 7–9 samt i gymnasieskolans årskurs 1–3 deltog. Under 2022 publicerade myndigheten en sammanfattning av undersökningen. Lärarna uppfattar några samhällsfrågor som särskilt känsliga att ta upp i undervisningen. Dessa är invandring, rasism, hbtqi, genus och religion.

Analys och bedömning

Vi ser under 2022 en marginell ökning av antalet deltagare vid våra fortbildningsarrangemang för lärare och annan skolpersonal, samtidigt som det redovisade antalet deltagare på distanskursen *Att undervisa om rasism har minskat*. Som anges ovan beror dock denna minskning på att vi i statistiken från och med 2022 anger hur många som har påbörjat kursen (till skillnad från tidigare år, då vi angett antalet anmälda på kursen). I reella siffror har antalet deltagare därmed inte minskat.

Av de åtta fortbildningar för lärare och annan skolpersonal som erbjöds under 2022 var sju digitala. Digitala fortbildningar, som Forum för levande historia gick över till i samband med pandemin, har flera fördelar. Först och främst möjliggörs deltagande för lärare och annan skolpersonal som bor utanför storstadsregionerna eller är anställda vid skolor som har begränsat ekonomiskt utrymme att låta personalen delta vid fysiska fortbildningar. Det finns även en miljömässig och tidsbesparande vinning av att resor begränsas. Som vi konstaterade i fjolårets rapport pekar den effektutvärdering som gjordes av Forum för levande historias fortbildningsverksamhet 2020 på att det inte heller verkar finnas några större skillnader i upplevd kvalitet (eller effekter) mellan fortbildningar som genomförs fysiskt respektive digitalt.

Med detta sagt kan det i ett postpandemiskt samhälle finnas anledningar till att i viss mån återgå till fysiska fortbildningar, som till skillnad från digitala möten möjliggör en annan form av interaktion och kontaktskapande mellan deltagarna. Under 2022 arrangerade vi en fortbildning i hybridform, där deltagande både kunde ske på plats (i Stockholm) och digitalt. Att döma av den utvärdering som gjordes efter fortbildningen ansåg deltagarna (i

synnerhet de som deltog digitalt) att hybridformatet fungerade bra. I syfte att ytterligare undersöka och utvärdera fortbildningar i hybridform planeras två av 2023 års fortbildningar att arrangeras i detta format.

Vad gäller fortbildningarnas innehåll har vi under 2022 arrangerat fortbildningar om flera former av rasism, bland annat antisemitism, islamofobi och rasism mot samer. Som påpekats ovan har fortbildningarna varit välbesökta, och utifrån utvärderingarna kan det konstateras att det finns ett starkt intresse bland lärare och annan skolpersonal att lära sig om olika former av rasism. Under 2023 kommer vi därför att utöver en tematisk fortbildning om antisemitism erbjuda fortbildningar om afrofobi/transatlantisk slavhandel, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Gällande fortbildningsverksamheten om olika former av rasism och likvärdigt bemötande för offentliganställda har förändringar genomförts under året för att tydligare fokusera på längre insatser på specifika arbetsplatser. Vi har även i något fall valt att återkomma till samma arbetsplats. Det innebär att vi ständigt gör ett urval av arbetsplatser som har störst behov av våra insatser. Vi har haft tydligare kravställning på de arbetsplatser som bokar våra fortbildningar där vi nu efterfrågar att arbetsplatsen tar fram case eller dilemman som kan användas under fortbildningen för att komma så nära deltagarnas yrkesvardag som möjligt. Vi kräver även närvaro av chefer vid våra fortbildningar. Vi hoppas härigenom ytterligare säkerställa att våra insatser ger effekter i verksamheterna. Vi har även i samarbete med SKMA genomfört fördjupningsfortbildningar om antisemitiska konspirationsteorier för polisanställda samt för yrkesgrupper som når barn och unga utanför skolan. Att fortbilda utvalda yrkesgrupper om specifika former av rasism är något vi ser ett behov av. I valet av tema så utgår vi från olika yrkesgruppers behov och vilka effekter vi tror att insatsen kan få. Dessa fortbildningar är mer tidskrävande att planera och genomföra.

Samverkan

I regleringsbrevet framgår att myndigheten i genomförandet av uppdraget ska samråda med Skolverket, Statskontoret, Uppsala universitet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) samt Socialstyrelsen.

Vi har under året haft samverkan Statskontoret gällande utbildningsinsatser för offentliganställda. Vi har samverkat med Socialstyrelsen som även har deltagit vid fortbildningar för vårdpersonal. Samtal och erfarenhetsutbyte har även förts med MUCF, Länsstyrelsen och Institutet för mänskliga rättigheter. Vi upprättar också samverkansavtal med de offentliga organisationer som bokar våra fortbildningar för att tydliggöra vad myndigheten ställer för krav vid erbjuden fortbildning.

När det gäller utbildningsinsatser för skolans personal har vi under året haft ett samarbete med Skolverket avseende fortbildning för rektorer och skolledare. Vi har också samverkat kring fortbildningar om antisemitism och arrangerat en konferens (om Förintelseförvrängning) tillsammans med SKMA. Dessutom har vi, som nämnts ovan, arrangerat två lärarfortbildningar tillsammans med den israeliska forsknings- och utbildningsinstitutionen Yad Vashem och Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet.

Under året har vi även haft internationellt erfarenhetsutbyte med organisationer med liknande uppdrag och målgrupper. Vi har besökt såväl Norwegian Center for Holocaust and Minority Studies som Camp des Milles i Frankrike. Samverkan och erfarenhetsutbyte har för Forum för levande historias del varit väldigt givande. Nya kontaktytor har skapats, vilket också har lett till att Forum för levande historias kompetens efterfrågas både nationellt och internationellt.

Myndigheten har även en referensgrupp bestående av representanter för civilsamhällesorganisationer som arbetar mot rasism, homo-, bi-, och/eller transfobi och har under 2022 haft samråd där organisationerna har kunnat komma med synpunkter på delar av verksamheten inom uppdragen. Vi har även haft samråd med de nationella minoriteterna där de har fått komma med synpunkter.

Forum för levande historia: Regeringsuppdrag⁹

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofobi.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Forum för levande historia har haft i uppdrag att öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet. I uppdraget ingick att ta fram och sprida utbildningsmaterial främst riktat till elever i grundskolan, gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning, samt deltagare inom folkhögskolan.

I arbetet med uppdraget har huvudsakligt fokus varit att ta fram ett utbildningsmaterial som är funktionellt och tillgängligt för de specificerade målgrupperna, samt att därefter sprida och tillgängliggöra detta material. Myndigheten har nu tagit fram undervisningsmaterialet *Sverige, slavhandeln och slaveriet* som lanserades 23 februari 2023. Undervisningsmaterialet är producerat för att kunna passa en bred målgrupp med

⁹ Regeringsbeslut A2021/01912, Uppdrag att öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet.

olika tillgänglighetsbehov. En expert på området anlätades för att bistå med innehåll till materialet. För att säkerställa materialets relevans för målgruppen har myndigheten haft löpande dialog med en referensgrupp där både lärare och representanter för civilsamhället ingått, samt haft informationsmöten med representant för Skolverket. Själva undervisningsmaterialet utgörs av film, texter, ljudberättelser, källövningar, tidslinje och kartor. Till undervisningsmaterialet har myndigheten producerat en relativt omfattande lärarhandledning, där bland annat poddavsnitt och fördjupningstexter ingår. Syftet med dessa är att stödja läraren i dennes undervisning om ämnet.

Myndigheten har även arbetat med kommunikationsinsatser kring uppdraget. Till exempel har uppdraget och ämnet lyfts fram i P1:s program Studio Ett och i Amnesty Press. Undervisningsmaterialet har marknadsförts och spridits genom annonsering i kanaler som vänder sig till lärare och skola, samt genom nyhetsbrev, sociala medier och pressarbete.

Vid sidan av produktionen med undervisningsmaterialet har myndigheten genomfört en utbildningsdag för lärare på temat, samt planerat för en ytterligare lärarfortbildning som ska genomföras under april 2023. Vidare har myndigheten arbetat med att stärka den interna kompetensen på området och myndigheten ser stor potential att integrera delar av arbetet i ordinarie verksamhet.

Framtida behov

Det framtagna utbildningsmaterialet, som är relativt historiskt fokuserat, bör ses som en del i ett större arbete för att förebygga och motverka samtida afrofofi. Kunskap om historien är en pusselbit som kan bidra till perspektiv på den rasism som drabbar afrosvenskar idag, men fler insatser behövs.

Forum för levande historia: Regeringsuppdrag¹⁰

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofofi, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

¹⁰ Regeringsbeslut A2022/00643, Uppdrag att utveckla och sprida ett metodmaterial om arbete mot rasism i offentliga verksamheter.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Forum för levande historia har på uppdrag av regeringen påbörjat ett arbete med att ta fram ett metodmaterial för kvalitetssäkring av offentliga verksamheters bemötande av allmänheten. Syftet är att bidra till förbättrade förutsättningar för ett systematiskt arbete mot rasism i offentliga verksamheter. Uppdraget kommer att slutredovisas 15 mars 2025.

Myndigheten lägger stor vikt vid samverkan med andra offentliga aktörer för att kunna utveckla ett metodmaterial som kan användas och anpassas till olika verksamheter. Målgruppen för metodmaterialet är relevanta yrkesgrupper inom offentlig verksamhet som arbetar med frågor rörande verksamhetsutveckling eller liknande funktioner. För att bestämma inriktning på projektet och metodmaterial har inledande dialoger förts med cirka 25 offentliganställda som arbetar med verksamhetsutveckling hos ett femtontal olika offentliga aktörer. Fokusgruppsintervjuer har genomförts med två myndigheter och en kommun för att identifiera förutsättningar, möjligheter och utmaningar med att kvalitetssäkra ett likvärdigt bemötande inom ramen för verksamheternas planerings- och uppföljningsprocesser.

Med utgångspunkt i de inledande dialoger som förts och med inspiration från Ekonomistyrningsverkets respektive Jämställdhetsmyndighetens vägledningar för planering och uppföljning, planerar Forum för levande historia att ta fram ett motsvarande stöd för planering och uppföljning med fokus på likvärdigt bemötande i syfte att motverka rasism.

Framtida behov

Vi har inte identifierat några framtida behov inom ramen för detta uppdrag ännu.

Forum för levande historia: Regeringsuppdrag¹¹

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofofi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

¹¹ Regeringsbeslut A2022/00844, Uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om olika former av rasism.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

I juni 2022 gav regeringen Forum för levande historia i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om olika former av rasism. Genom uppdraget avser myndigheten utöka och förstärka sitt arbete med kunskapshöjande insatser om rasism under perioden 2022–2024. I uppdraget ingår även att ta fram stödmaterial riktat till lärare om islamofobi samt rasism mot samer och att genomföra fortbildningsinsatser. De kunskapshöjande insatserna ska baseras på svensk och internationell forskning.

Under 2022 har uppdraget varit i sitt inledande skede och tid har lagts på planering och organisering. Då budgeten för 2023 sänktes har även tid lagts på att planera om och strukturera uppdraget utifrån de nya budgetramarna.

Under 2022 har följande aktiviteter genomförts inom ramen för uppdraget:

- **Förstärkning och utveckling av befintliga material och informationstexter:** Myndigheten har gjort vissa förstärkningar kopplat till befintliga material om rasism. Exempelvis har myndigheten adderat film, syntolkning och andra element till några av materialen. Detta för att möjliggöra och stödja fler lärare från olika skolformer att använda materialet i sin verksamhet. Samarbetet med Natur och Kultur kring onlinekursen *Att motverka rasism i förskola och skola* har förnyats. Kursen kommer nu kunna erbjudas kostnadsfritt till lärare och annan skolpersonal fram tills december 2024. Därutöver har ett arbete med att uppdatera och ersätta faktatexter om olika former av rasism som finns på myndighetens webbplats påbörjats.
- **Framtagande av stödmaterial om islamofobi och rasism mot samer:** Myndigheten har påbörjat arbetet med framtagande av stödmaterial om islamofobi och rasism mot samer genom att inventera rapporter och utbildningsmaterial på områdena. Därtill har två enkäter tagits fram som skickades ut till lärare och annan skolpersonal i mars 2023, samt har myndigheten påbörjat arbetet med att sätta samman referensgrupper till respektive material.
- **Utveckling av fortbildningskoncept, samt fortbildningsverksamhet:** Myndigheten har påbörjat en dialog om utveckling av ett fortbildningskoncept på temat rasism som riktas mot utbildningsförvaltningar, vilket för tillfället har prioriterats bort på grund av budgetförändringar. Myndigheten har också planerat fortbildningsinsatser om olika former av rasism som genomförs under 2023.
- **Kommunikation och spridning:** Forum för levande historia har planerat aktiviteter inför marknadsföring och spridning av de resurser som kommer tas fram inom uppdraget, samt kring befintliga resurser kring rasism. För att

underlätta marknadsföring och spridning har myndigheten under 2022 bland annat införskaffat bilder på temat rasism.

Framöver planerar Forum för levande historia att inhämta kunskaper och erfarenheter samt ha dialog med Sametinget, Statens skolverk och andra relevanta aktörer med liknande eller tangerande uppdrag.

Framtida behov

Vi har inte identifierat några framtida behov inom ramen för detta uppdrag ännu.

Forum för levande historia: Regeringsuppdrag¹²

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot antisemitism.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Regeringen har givit Forum för levande historia i uppdrag att planera och förbereda för att hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser ska kunna återupptas. Syftet med uppdraget är att myndigheten ska kunna fortsätta arbetet med att planera och förbereda för att skolväsendet ska kunna återuppta hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser, när det åter blir möjligt med hänsyn till covid-19-pandemin. I uppdraget ingår att uppdatera, vidareutveckla och sprida stödmaterial och informera om studieresor som pedagogisk metod, om hur resor kan genomföras, samt att kvalitetssäkra och genomföra utbildningsinsatser riktade till lärare, rektorer och andra som har en viktig roll i genomförandet av resorna.

Insatser under 2022 har fokuserats på att genomföra hågkomstresor för målgrupperna, ta fram nytt material, uppdatera befintligt material och sprida information om uppdraget och de verksamheter som utvecklats inom det. Följande aktiviteter har genomförts inom ramen för uppdraget:

- Myndighetens [webbplats för studieresor/hågkomstresor](#) har löpande fyllts på med information som berör ämnet. Det senaste tillskottet på webbplatsen är en reviderad version av en handbok som handlar om att studera Förintelsen i Norge, vilken tagits fram i samarbete med Voksenåsen.

¹² Regeringsbeslut Ku2021/00874, Ku2021/02357, Ku2022/00783, Uppdrag att planera och förbereda för att hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser ska kunna återupptas.

- I samarbete med Voksenåsen har en kurs/studieresa till Oslo genomförts under året. Kursupplägget utgår från att besöka platser i Oslo och närområdet som har en autentisk koppling till Förintelsens historia. Med hjälp av de pedagogiska verktyg som utvecklats inom regeringsuppdraget syftar kursen till att ge deltagarna stöd och inspiration till att själva skapa upplägg för kommande studieresor med sina elever. Som ett led i arbetet med att nå nya skolformer, har en särskild insats genomförts för att rekrytera lärare som undervisar vid folkhögskolor. Närmare en tredjedel av deltagarna hörde till denna målgrupp. Tillsammans med Voksenåsen stöttade vi även Göteborgs universitet så att de kunde genomföra ett kursmoment i kursen *Tolerans, identitet och extremism* i Oslo genom att använda sig av vårt kursupplägg.
- En studieresa/kurs genomförts för att studera folkmordet på romer under Förintelsen. Gruppen, som bestod av ämneslärare, brobyggare och modersmåls lärare i romani chib, besökte romska minnesplatser i Polen. Även här är syftet att ge kursdeltagarna stöd och inspiration till att lyfta in perspektivet i sin undervisning och att själva kunna genomföra studieresor med sina elever. Årets resa genomfördes i samarbete med È Romani Glinda.
- Vi har fortsatt arbetet med studiematerialet om romska minnesplatser i Polen under Förintelsen. Handboken *Folkmordet på romer under Förintelsen* planeras att publiceras under våren 2023 och syftar att hjälpa pedagoger att genomföra pedagogiskt upplagda studieresor till romska minnesplatser.
- Högskolekursen *Historiografi, exkursionspedagogik och Förintelsens minnesplatser*, som genomförs i samarbete med Segerstedtinstitutet, har fortsatt att ges. I det samarbetet tar vi tillsammans fram kursupplägg, bidrar med föreläsare och stämmer av litteraturlistor med varandra.
- En kurs för lärare om Förintelsen genomfördes hösten 2022 på Yad Vashem i Jerusalem i samarbete med dem och Segerstedtinstitutet. Kursen var inplanerad redan till hösten 2020 men blev framflyttad på grund av pandemin. För att hålla samarbetet med Yad Vashem levande under pandemi-tiden hölls digitala seminarier tillsammans om olika aspekter på undervisning och forskning om Förintelsen.
- Vi genomförde ett seminarium på Historiska museet tillsammans med Segerstedtsinstitutet, Svenska kommittén mot antisemitism, Sveriges museum om Förintelsen, Yad Vashem och Israels ambassad där cirka 100 före detta kurs- och studieresedeltagare deltog.
- I samarbete med en referensgrupp bestående av folkhögskollärare har vi undersökt förutsättningar för och behov av att även folkhögskolor ska kunna erbjuda studerande att genomföra hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser.

Framtida behov

Enligt Folkhälsomyndigheten ser vi i dag, början på mars 2023, att samhället verkar kunna återgå till normalläge efter pandemin. Detta innebär att förutsättningarna, ur detta perspektiv, ser goda ut för att antalet hågkomstresor återigen ska kunna öka. Däremot har andra hinder och hot uppenbarat sig, som höga energipriser, ökad inflation, ansträngd ekonomi och eskalerande klimatkris. Detta signalerar att efterfrågan på hågkomstresor kan komma att påverkas under de närmaste åren. Vi tror att utvecklandet av nya former för hågkomstresor blir viktiga de kommande åren och att möjligheten att studera Förintelsen i Norge kommer vara ett intressant alternativ till hågkomstresor till exempelvis Polen.

Forum för levande historia har äskat budgetmedel för de kommande åren (2024–2026) för att kunna fortsätta utveckla och erbjuda kurser, studieresor och stödmaterial på området. Det finns stora möjligheter att utveckla verksamheten ytterligare med långsiktiga medel.

Vi bedömer nedanstående områden och verksamheter som viktiga att utveckla:

- Fortbildningsresor om romska minnesplatser i Polen
- Fortbildningsresor om Förintelsen i Norge i samarbete med Voksenåsen
- Övriga fördjupande och förberedande fortbildningsinsatser
- Forskning och utveckling på området.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Regeringsuppdrag¹³

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofofi.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Regeringen har givit länsstyrelserna ett fortsatt uppdrag att utveckla arbetet mot rasism på arbetsmarknaden. I uppdraget ingår att öka kunskapen och medvetenheten bland aktörer på arbetsmarknaden och i länsstyrelserna om hur begränsade normer verkar kring

¹³ Regeringsbeslut A2021/02399, A2021/02318, Uppdrag att utveckla länsstyrelsernas insatser mot rasism på arbetsmarknaden.

hudfärg. Uppdraget omfattar samtliga länsstyrelser och Länsstyrelsen i Stockholms län samordnar arbetet.

På följande vis har Länsstyrelsen i Stockholm samordnat uppdraget under 2022:

- Uppdraget att utveckla insatser mot rasism på arbetsmarknaden inkorporerades in i länsstyrelsernas gemensamma MR-nätverk, vilket möjliggjort för samordning med de andra rättighetsuppdragen, bättre planering av aktiviteter samt lärande och koordinering mellan länsstyrelser.
- Storstadsgruppen, bestående av Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götaland, har fortsatt engagerats i arbetet med metodstödet för verksamhetsintegrering.
- Länsstyrelsen i Stockholm har löpande samverkat med Forum för levande historia, Arbetsmiljöverket, Diskrimineringsombudsmannen, Socialstyrelsen och Skolverket. Det pågår ett generellt informations- och erfarenhetsutbyte med andra myndigheter som har uppdrag inom regeringens plan.
- Länsstyrelserna har utvecklat ett metodstöd för verksamhetsintegrering av en antirasistisk praktik. Verksamhetsintegrering kräver kunskapsunderlag om befolkningens sammansättning och levnadsförhållanden och för det syftet har Länsstyrelsen i Stockholm beställt regional statistik. Statistiken har inkorporerats i plattformen PRISMA.
- Tagit fram det rättighetsbaserade metodstödet för verksamhetsintegrering *Jämlikhet i praktiken – metodstöd för antirasistisk praktik* i nära dialog med länsstyrelserna i Skåne och Västra Götaland. Metodstödet lanserades i november 2022. Under uppdragstiden har olika kommunikationsinsatser genomförts i syfte att sprida metodstödet.
- Organiserat utbildningar i metodstödet för medarbetare inom offentlig sektor. Utbildningarna bestod av två webinarier och en fysisk träff i Stockholm eller Göteborg och genomfördes med hjälp av metoden ”train the trainers”. 134 deltagare från en bredd av olika verksamheter utbildades.

I enlighet med uppdraget ska länsstyrelserna redogöra till Länsstyrelsen i Stockholms län för hur de bidragit till att utveckla arbetet mot rasism på arbetsmarknaden. Länsstyrelsen Stockholm uppger att de flesta länsstyrelser har genomfört interna och externa insatser inom ramen för uppdraget. Däribland har kompetenshöjande insatser utförts, vissa länsstyrelser har informerat om uppdraget i olika forum och spridit kunskap och aktuell information i länet. Länsstyrelser har även utvecklat sitt interna arbete med diskrimineringslagens aktiva åtgärder kopplat till hudfärg. De vanligaste insatserna sker inom ramen för det förordningsstyrda arbetet med mänskliga rättigheter, barnrätt och jämställdhet, vilket medfört att flera länsstyrelser upprättat kompletterande

samverkansformer med det civila samhället med fokus på hudfärgsbaserad diskriminering.

Flera länsstyrelser anser att uppdraget mot rasism behöver prioriteras mer internt för att få större genomslagskraft. En länsstyrelse uppger att arbetet synliggjort bristen på struktur för arbetet med aktiva åtgärder på länsstyrelsen som arbetsplats och banat väg för att diskutera frågor om normer och hindrande strukturer. En annan länsstyrelse påpekar att rasism fått tydligare fokus i arbetet med mänskliga rättigheter och banat väg för en tydligare prioritering av antirasism i andra verksamhetsområden.

Samtliga länsstyrelser har utbildat personal, och vid vissa länsstyrelser erbjuds nyanställda utbildning i rasism-perspektivet. De flesta länsstyrelserna använder samordningsuppdragets metodstöd. Flera länsstyrelser förenar arbetet mot rasism med andra närliggande uppdrag, som uppdraget om mänskliga rättigheter.

Det framkommer att länsstyrelser har kommit olika långt i arbetet, vilket beror på länsstyrelsernas olika förutsättningar för att genomföra arbetet. Avsaknad av prioritering, kompetens och styrning av arbetet fungerar försvårande samt att det fortfarande uppfattas som ett relativt avgränsat uppdrag.

Framtida behov

Flera länsstyrelser uppger att det är svårt att mäta och följa upp resultaten av insatser mot rasism, och att det saknas verktyg som tydliga mål och indikatorer för att analysera resultat och effekter av arbetet. Flera länsstyrelser uppger svårigheter med att kartlägga och följa upp aspekter av arbetet då det saknas statistik på område om hudfärg och etnicitet. Några länsstyrelser önskar stöd för att koppla samman uppföljningsindikatorer för rasismarbetet med andra rättighetsperspektiv. Flera länsstyrelser anser att kraven på återrapportering är alltför kortsiktiga för att myndigheterna ska kunna redovisa konkreta resultat av arbetet.

Länsstyrelsen i Stockholms län uppger följande förslag på framtida åtgärder inom området:

- Inför en regional aktör som arbetar med och ansvarar för helheten av regional implementering av den nationella handlingsplanen mot rasism.
- Ta fram mer statistik om olika gruppers åtnjutande av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter för att offentliga aktörer bättre ska kunna arbeta evidensbaserat och mätbart med uppföljningen av insatser som görs mot rasism.
- En långsiktig strategi för att motverka de starka och omedvetet normdrivna processer som skapar och vidmakthåller ojämlikheter kopplat till hudfärg behöver

utarbetas och resurssätts. Där bör områden som skola, arbete, bostad, hälsa, social omsorg och trygghet samt delaktighet och inflytande ingå.

Länsstyrelsernas rapportering visar att strategin behöver svara mot tre behov som identifierats. De är att frågans prioritering höjs, kompetensens breddas hos offentliganställda och att arbetet ges tydligare styrning.

- Det bör tydliggöras hur arbetet mot rasism är en del av att uppfylla principen om icke-diskriminering som är en hörnsten i upprätthållandet av mänskliga rättigheter. Konkret innebär det att jämlikhet sett till hudfärg och etnicitet bör beaktas i planeringen, utförandet och beslutsfattandet på alla nivåer och inom alla samhällsområden inom offentlig verksamhet. Det här behöver paras med insatser för att bredda kompetensen hos offentliganställda om hur ojämlikhet skapas och vidmakthålls i processer i samhällets alla delar.
- I Sverige är medvetenhet om begränsande normer kring hudfärg låg och således föreslås att ämnet inkluderas inom vissa universitets- och högskoleutbildningar.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd: Regeringsuppdrag¹⁴

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofofi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Regeringen har givit Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att se över, inhämta och sammanställa kunskap i ett stöd- och informationsmaterial om hur vuxna kan prata med barn och unga om rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Inom ramen för uppdraget har MFoF fört dialog med Barnombudsmannen och berörda aktörer inom civilsamhället. Därtill har samtal förts med andra myndigheter, professionella inom barn- och ungdomshälsa och barn- och ungdomspsykiatri samt med forskare inom områdena rasism, hbtqi och hatbrott. Samtalen ledde fram till slutsatsen att ett stöd- och informationsmaterial behöver innehålla konkreta faktakunskaper om vad

¹⁴ Regeringsbeslut S2021/08111 (delvis), Uppdrag att se över, inhämta och sammanställa kunskap i stöd- och informationsmaterial om hur vuxna kan prata med barn och unga om rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

rasism, hatbrott och annan fientlighet är och hur det yttrar sig på barns och ungdomars arenor. Dessutom behöver det innehålla komponenter om hur föräldrar generellt kan gå till väga för att samtala om svåra frågor. Utifrån en målgrupps- och kommunikationsanalys identifierades poddsändningar som den kanal som kunde ge materialet störst spridning hos målgruppen föräldrar/vårdnadshavare. Det bedömdes också som en snabb och kostnadseffektiv väg att nå målgruppen.

Uppdraget resulterade i ett stöd- och informationsmaterial i form av poddserien, *Småprat om stora frågor*, och tillhörande fördjupningsmaterial på MFoF:s [webbsida](#). Poddserien består av åtta avsnitt. Sex experter inom valda områden tog fram ett fakta- och samtalsunderlag som sedan bearbetades av MFoF och användes som samtalsram i poddavsnitten. Fyra poddavsnitt behandlar sakfrågorna: Vad är rasism, hbtqi, hatbrott respektive rasism och adoption. Övriga fyra avsnitt behandlar samtalsmetodik, identitetsfrågor och barns känslor och empatiutveckling.

Poddserien och fördjupningsmaterialet lanserades i slutet av januari 2023 och spridning och marknadsföring av materialet pågår med hjälp av en mediastrategi där sociala medier används för att nå ut till målgruppen föräldrar/vårdnadshavare. Lanseringen via sociala medier möjliggör en organisk spridning av materialet, det vill säga att mottagarna själva sprider länkar vidare till sina respektive nätverk. Den andra målgruppen, yrkesverksamma på myndigheter, kommuner och regioner, kontaktades via redan etablerade kanaler och uppmanades att använda det framtagna materialet i sina kontakter med föräldrar och familjer. Eftersom marknadsföringen av detta stöd- och informationsmaterial fortfarande pågår går det ännu inte att rapportera en effektmätning. MFoF uppger dock att under marknadsföringens första tre veckor nådde materialet tusentals personer och reaktioner i sociala media har varit positiva. MFoF bedömer att det framtagna materialet kommer vara fortsatt aktuellt framöver.

Framtida behov

En del i uppdraget var att undersöka kunskapsluckor och utvecklingsbehov utifrån barns och ungas behov av föräldra- och vuxenstöd vad avser rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. MFoF anser att poddserien och tillhörande fördjupningsmaterial svarar upp mot många av de identifierade behoven. Dock är det möjligt att nå ut med kompletterande avsnitt som kan ta upp viktiga aspekter och behov som inte avhandlats i seriens första avsnitt eftersom poddformatet erbjuder prenumeration på fortsatt material.

I sin nuvarande form riktar sig poddserien till svenskspråkiga föräldrar med god förmåga att ta till sig muntlig teoretisk information. MFoF anser därför att det framledes är önskvärt att även andra föräldragrupper nås av den kunskap som poddserien erbjuder.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor: Regeringsuppdrag¹⁵

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot antiziganism.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Under våren 2022 fick Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att genomföra insatser som ska bidra till att förebygga och motverka antiziganism. I arbetet ingår att stärka förutsättningar för unga romer att själva genomföra insatser som kan bidra till ökad synlighet och kunskap om unga romer och unga romers utsatthet för antiziganism. Genomförande och resultat under 2022 redovisas i en delredovisning. Uppdraget slutredovisas 1 mars 2025.

Inom ramen för uppdraget har myndigheten valt att kontakta och samverka med kommuner för att stötta och stärka pågående arbete, hitta goda exempel och identifiera arbetssätt och metoder som går att genomföra nationellt. MUCF har sedan tidigare material och metoder inom samverkan och rättighetsbaserat ungdomsperspektiv som kommer anpassas efter uppdragets förutsättningar och behov.

Arbetet är i sin uppstartsfas och under 2022 har följande aktiviteter genomförts:

- Påbörjat att samla in kunskap inom området och knyta kontakter med andra myndigheter med uppdrag kopplade till unga romer. Bland annat har MUCF besökt Forum för levande historia för att samtala kring uppdragen, påbörjat ett utbyte med Barnombudsmannen, samt deltagit i ett samråd tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm, Sametinget och Skolverket om att stödja kommuner, regioner och myndigheter i hur de kan förebygga och arbeta mot diskriminering och utsatthet hos de nationella minoriteterna.
- Tagit fram en verksamhetsplan för uppdragsperioden och inlett dialog med kommuner för att stärka pågående arbete, hitta goda exempel och identifiera arbetssätt och metoder som går att genomföra nationellt.
- I syfte att undersöka hur kommuner och civilsamhället arbetar för att förebygga och motverka antiziganism och hur behovet av stöd i arbetet ser ut har MUCF inventerat behov och potential för samverkan i Göteborgs Stad mellan offentliga företrädare och civilsamhällesorganisationer. MUCF inventerade behov och

¹⁵ Regeringsbeslut Ku2022/00922, Uppdrag att genomföra insatser som ska bidra till att förebygga och motverka antiziganism.

förutsättningar hos ett antal föreningar och studieförbund i Göteborg samt kallade till samråd med Romska ungdomsförbundet. Behovsanalysen visar bland annat att det behövs stöd för att säkerställa hållbar samverkan mellan offentliga aktörer/kommuner och civilsamhället, samt att unga romer behöver olika former av resurstöd för att själva genomföra insatser som bidrar till ökad synlighet och kunskap på området.

- Erbjudit processtöd för samverkan mellan Göteborgs Stad och organisationer i Göteborg i uppstarten av ett nätverk i arbetet mot antiziganism.
- Processlett en workshop i Göteborg, på inbjudan av Romano Center, där 13 föreningar som arbetar eller vill börja arbeta för att förebygga och motverka unga romers utsatthet för antiziganism deltog. MUCF utformade workshopen utifrån delar av MUCF:s Samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhället.

Framöver avser MUCF att sluta överenskommelser med en handfull kommuner som vill samverka och få stöd i arbetet mot antiziganism. Myndigheten ser att kommuner har olika förutsättningar och utmaningar med att kunna bedriva ett hållbart arbete på området. Kommuner kan sakna mötesplatser för arrangemang, personal med rätt kunskap, kontaktnät bland den romska målgruppen eller kämpar med att få föräldrarnas tillit i arbetet med barn och unga. MUCF kan stötta kommunerna genom processledning och utbildning i samverkansmodellen eller det rättighetsbaserade ungdomsperspektivet.

Framtida behov

Arbetet med att förebygga och motverka antiziganism är, menar MUCF, viktigt och behöver bedrivas långsiktigt för att bygga upp tillit och att rätt förutsättningar finns och för att säkerställa att de unga romerna involveras i arbetet.

MUCF föreslår:

- att myndigheten får ett långsiktigt och flerårigt uppdrag att arbeta med att förbättra förutsättningarna för engagemang och inflytande för de nationella minoriteternas ungdomsorganisationer. Uppdraget bör inkludera att genomföra insatser för barn och unga nationella minoriteter samt att fortsätta utveckla och sprida vägledande material för hur förvaltningsmyndigheter kan främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem i enlighet med lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.
- att förordning (2011:65) om statsbidrag till barn och ungdomsorganisationer ses över så att MUCF vid fördelningen av bidrag kan beakta att de nationella minoriteterna bedriver resurskrävande verksamhet. På så sätt kan de nationella

minoriteternas ungdomsförbund kompenseras för den tid och de resurser de lägger ner på samråd och få bättre förutsättningar att bedriva sin verksamhet.

Statistiska centralbyrån: Regeringsuppdrag¹⁶

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofofi.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Statistiska centralbyrån (SCB) har på uppdrag av regeringen framställt en rapport som visar på människors livsvillkor avseende ekonomi. Syftet med rapporten är att få ökad kunskap om hur de ekonomiska livsvillkoren för personer med utomeuropeisk bakgrund som bott en längre tid i Sverige ser ut och eventuellt skiljer sig från personer med svensk bakgrund.

Rapporten *Ekonomiska villkor för personer med bakgrund utanför Europa – Beskrivning och analys av inkomster och ekonomisk standard år 2019* publicerades i maj 2022 och utgör SCB:s redovisning av uppdraget. Statistiken i rapporten är baserad på datamaterial som finns hos SCB. Referensår för statistiken är 2019. Rapporten redovisar statistik för tre grupper: födda utanför Europa med 10 års vistelsetid i Sverige eller mer, födda i Sverige med utomeuropeisk bakgrund samt personer med svensk bakgrund. Rapporten omfattar personer i åldrarna 20–64 år, men åldersfördelningen skiljer sig mellan grupperna. Statistiken redovisas även för personer födda i, eller med föräldrar födda i, fem olika regioner: Afrika söder om Sahara och Afrikas horn, Mellanöstern och norra Afrika, Nordamerika och Oceanien, Syd- och Mellanamerika samt Övriga Asien.

I rapporten redovisas att levnadsförhållanden, exempelvis utbildningsnivå, sysselsättning och i vilken typ av område man bor, skiljer sig åt mellan personer med olika bakgrund. Födda utanför Europa och födda i Sverige med utomeuropeisk bakgrund har oftare sämre socioekonomiska förutsättningar och bor oftare i områden med socioekonomiska utmaningar. Andelen med enbart förgymnasial utbildning är högre för personer födda utanför Europa, och andelen förvärvsarbetande är lägre bland personer födda utanför Europa och födda i Sverige med utomeuropeisk bakgrund jämfört med de med svensk bakgrund. Men det finns också områden där mönstret ser annorlunda ut, exempelvis är

¹⁶ Regeringsbeslut A2021/02084, Uppdrag att framställa en rapport som visar på människors livsvillkor avseende ekonomi.

andelen med eftergymnasial utbildningsnivå högre för födda i Sverige med utomeuropeisk bakgrund än för personer med svensk bakgrund.

I rapporten analyseras olika inkomstslag, vilka tillsammans bidrar till att ge en bred bild av de ekonomiska villkoren. Både när det gäller arbetsinkomst och nettoinkomst har män, i de flesta fall, högre inkomst än kvinnor och personer med svensk bakgrund högre inkomst än personer födda utanför Europa och personer med utomeuropeisk bakgrund. För personer födda i Sverige med utomeuropeisk bakgrund kan de lägre inkomsterna till stor del förklaras av att många av dem är unga. När hänsyn tas till ålderssammansättningen i gruppen minskar skillnaderna jämfört med personer som har svensk bakgrund. För födda utanför Europa och födda i Sverige med utomeuropeisk bakgrund finns det också inkomstskillnader mellan personer med bakgrund i olika regioner. Inkomsterna är högst för personer med bakgrund i Nordamerika och Oceanien, och lägst för personer med bakgrund i Afrika söder om Sahara samt Mellanöstern och norra Afrika. Inkomstskillnaden mellan grupperna är mindre för nettoinkomst, där sociala transfereringar och skatt jämnar ut skillnader i arbetsinkomst.

Resultaten från analysen visar att en del av inkomstskillnaderna mellan personer med bakgrund utanför Europa och personer med svensk bakgrund kan förklaras av gruppernas sammansättning vad gäller exempelvis ålder, utbildning och sysselsättning. Hur stor del av skillnaden som kan förklaras och vilka faktorer som har störst betydelse varierar mellan födda utanför Europa och födda i Sverige med bakgrund utanför Europa, mellan personer med bakgrund i olika regioner samt mellan kvinnor och män. För de allra flesta grupper återstår dock en del av inkomstskillnaden som inte kan förklaras av de faktorer som ingår i analysen. Orsaker som kan påverka inkomstskillnader, som inte ingår i analysen, är exempelvis yrke, språkkunskaper eller rasism och diskriminering. Det är också möjligt att rasism och diskriminering kan påverka faktorer som ingår i analysen, exempelvis att en del i skillnaderna i sysselsättning kan bero på rasism och diskriminering på arbetsmarknaden.

Rapporten fokuserar även på måttet ekonomisk standard. Detta mått sätter hushållets disponibla inkomster i relation till antal vuxna och barn i hushållet och breddar perspektivet ytterligare till att avse hushållets ekonomiska villkor. Låg ekonomisk standard omfattar personer som lever i hushåll med en disponibel inkomst som är lägre än 60 procent av medianinkomsten. Det gäller 25 procent av personer födda utanför Europa, 17 procent av dem med utomeuropeisk bakgrund och 8 procent av dem med svensk bakgrund. Andelen som har låg ekonomisk standard är betydligt högre för studerande, arbetslösa och sjuka jämfört med personer som förvärvsarbetar. Det gäller oavsett bakgrund.

Framtida behov

Inga framtida behov presenteras i SCB:s redovisning.

Vetenskapsrådet: Regeringsuppdrag¹⁷

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Vetenskapsrådet bedriver på regeringens uppdrag, i samråd med Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, ett forskningsprogram om rasism sedan 2016.

Forskningsprogrammet omfattar 20 miljoner kronor per år. Vid Vetenskapsrådet är forskningsprogrammet delegerat från styrelsen till ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap.

Två gånger har utlysningar inom ramarna för forskningsprogrammet genomförts. Den första utlysningen av fleråriga projektbidrag var 2016, med en ram på 80 miljoner kronor fördelat på fyra år (2016–2019). Totalt beviljades 17 projektbidrag.

Den andra utlysningen av medel inom programmet skedde 2019, med en ram på 71 miljoner kronor fördelat på fyra år (2019–2022). Totalt beviljades 18 projektbidrag. De bidrag som beviljades vid utlysningen 2019 omfattar en bred sammanställning av ämnen inom samhällsvetenskap och humaniora, med frågeställningar som: användningar av termerna ras och rasism på internet och sociala medier; rasism och diskriminering bland unga; etnisk diskriminering i rättsliga sammanhang; uppfattad rasdiskriminering hos svenska etniska minoriteters ungdomar; konsumtion, vardagsrasism och vardagsmotstånd; diskriminering bland offentliga tjänstemän; hur medicinsk forskning, policy och klinisk praktik hanterar etniska skillnader i hälsa; genusperspektiv på legitimitet i migrations- och asylprocesser; svensk rasforskning från 1930- till 1970-tal; hushållsarbete och postkolonial rasism; kvinnors erfarenheter av islamofobi; sociala normer, implicit bias och diskriminering; inkludering och exkludering på arbetsmarknaden; antirasistisk aktivism i datafieringens tidsålder; invandring och normalisering av rasism i Sverige 2010-2022; ensamkommande minderårigas asylprocesser; förhistoria, ras och instruktioner för “vetenskapligt” resande, cirka 1750–

¹⁷ Regeringsbeslut U2016/00588/F, Uppdrag att utlysa medel för ett forskningsprogram inom området rasism.

1850; samt hur högerextrema aktörer samordnar sig i digitaliseringens tidevarv i syfte av att bygga en alternativ världsbild.

Då programmets medel under 2022 var uppbundna till tidigare beviljade projekt, gjordes under året inte någon ny utlysning. Däremot fick ett projekt inom området rasism och diskriminering mot migranter delfinansiering från programmet.

Under 2023 planeras en tredje utlysning av medel inom programmet, med en ram på 40 miljoner kronor fördelat på tre år (2023–2025).

Framtida behov

Inga framtida behov presenteras i Vetenskapsrådets redovisning.

Förbättrad samordning och uppföljning

I regeringens plan *Samlat grepp* står det att ett flertal aktörer arbetar med olika frågor om rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige i dag, men att det har saknats samordning av arbetet, ett uppföljningssystem och en samlad rapportering av de olika insatserna.

Forum för levande historia är den myndighet som har uppdrag inom detta strategiska område. Forum för levande historias samordningsuppdrag redovisas enbart i denna rapport och är därför mer utförligt beskrivet än övriga uppdrag.

Forum för levande historia: Regeringsuppdrag

Här redogör vi för Forum för levande historias arbete med att samordna och följa upp regeringens plan *Samlat grepp*.

Statligt myndighetsnätverk mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

Forum för levande historia driver det statliga myndighetsnätverket mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Genom nätverket erbjuder myndigheten bland annat forumträffar, fortbildning och nyhetsbrev. Forumträffarna samlar återkommande statliga myndigheter och ger möjlighet att utbyta erfarenheter och erbjuder kompetensutvecklingsinsatser inom fältet rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Nätverket är öppet att ansluta sig till för alla statliga myndigheter och för statliga verksamheter som bedrivs i andra former. För närvarande har omkring 230 myndighetsrepresentanter fördelade på drygt 80 myndigheter valt att ansluta sig till nätverket. Detta kan jämföras med föregående års siffror som var omkring 160 myndighetsrepresentanter fördelat på omkring 60 myndigheter. Under 2023 kommer Forum för levande historia att fortsätta arbetet med att öka statsanställdas kännedom om nätverket. Detta kommer bland annat att ske genom annonsering och spridning via till exempel nyhetsbrev, andra nätverk och sociala medier.

Forumträffar

Tre forumträffar genomfördes under 2022. I snitt deltog drygt 61 medarbetare från fler än 30 myndigheter per träff. Bland de som deltog var återkommande titlar projektledare, utredare, handläggare, strateg och samordnare.

Träffarna genomfördes som digitala arrangemang, både som en följd av coronapandemin och av att fler myndighetsrepresentanter har haft möjlighet att delta vid träffarna då de varit digitala.

Utvärderingar av träffarna visar att nöjdheten är hög med träffarnas genomförande och innehåll. En utmaning med träffarna som vi har identifierat är att deltagarantalet fluktuerar under träffarna. Vår tolkning är att åtagandet att delta vid digitala arrangemang är lägre för deltagaren än vid fysiska. Man kan därmed välja att gå in och ut ur ett möte, exempelvis utifrån hur värdefullt man skattar olika delar av innehållet. Fördelen är att den som kanske inte skulle prioritera att delta vid en hel träff åtminstone deltar vid några moment. Nackdelen blir att träffarnas tänkta helhet och sammanhang kan bli mindre tydligt för deltagare. Detta behöver vi som arrangör beakta vid träffarnas genomförande. Våra utvärderingar visar att inslaget med omvärldsbevakning där aktuella uppdrag och rapporter presenteras översiktligt uppskattas av deltagarna. Det ska därför fortsatt ingå som en del vid träffarna.

Under 2023 kommer vi att arrangera fyra forumträffar. Myndigheten planerar att genomföra tre av årets träffar som digitala halvdagsträffar. En av träffarna genomförs som en fysisk heldag.

Forumträff, 17 maj 2022

Träffen inleddes med ett samtal om sannings- och försoningskommissioner. I samtalet deltog Håkan Jonsson, Styrelseordförande i Sametinget och Elisabet Fura, ordförande i Sannings- och försoningskommissionen för kväner, lantalaiset och tornedalingar. Barnombudsmannen berättade om en undersökning om vilka utvecklingsbehov som finns för att göra skolan mer trygg och inkluderande för unga transpersoner och icke-binära. Representanter från Arbetsmarknadsdepartementet berättade om regeringens nya åtgärdsprogram mot rasism. Forum för levande historia berättade om resultaten från en kunskapsöversikt vi tagit fram om rasism i offentliga aktörers bemötande av allmänheten. Därefter var det boksamtal med Seher Yilmaz, organisationsutvecklare och kommunikatör, om hennes bok *Vad jag pratar om när jag pratar om rasism*. Träffen avslutades med en gruppövning med utgångspunkt i Forum för levande historias webbfortbildning om hbtqi och likvärdigt bemötande.

Vid träffen deltog cirka 53 medarbetare från omkring 40 myndigheter.

Forumträff, 6 september 2022

Träffen inleddes med omvärldsbevakning på områdena rasism, hbtqi-fobi och hatbrott. Därefter fördes ett samtal om vad det svenska ordförandeskapet i IHRA innebär för

arbetet mot rasism. IHRA står för International Holocaust Remembrance Alliance och är en mellanstatlig organisation som arbetar för hågkomst, forskning och utbildning om Förintelsen. Antisemitism och antiziganism är två ämnesområden som står på IHRA:s agenda. Petra Mårseius, överintendent vid Forum för levande historia samtalande med ambassadör Ann Bernes, som är ordförande för det svenska ordförandeskapet i IHRA. Brottsförebyggande rådet berättade om deras uppdrag att komplettera den nationella trygghetsundersökningen för att inhämta uppgifter om hbtqi-personers utsatthet för brott, trygghet och förtroende för rättsväsendet. Forum för levande historia höll ett pass om jämställdhetsperspektiv på rasism, med fokus på vilken roll kön har i arbetet mot rasism och hur kvinnor och män kan utsättas för rasism på olika sätt. Därefter var det erfarenhetsutbyte för deltagarna om på vilket sätt de arbetar för att beakta samhällets etniska och kulturella mångfald då de utformar och bedriver verksamhet. Träffen avslutades med ett pass då Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor berättade om en ny rapport om unga hbtqi-personers levnadsvillkor.

Vid träffen deltog cirka 52 medarbetare från omkring 34 myndigheter.

Forumträff, 7 december 2022

Träffen inleddes med att Brottsförebyggande rådet berättade om sin kartläggning om afrofobiska hatbrott. Forskaren Nazar Akrami, Uppsala universitet, berättade om en kartläggning som Totalförsvarets forskningsinstitut tagit fram om rasism på nätet. Vi hade ett erfarenhetsutbyte i grupper om hur arbetet mot rasism och hbtqi-fobi kan bli del av myndigheters ordinarie planering och uppföljning av deras ordinarie verksamhet. Jonathan Leman från Expo berättade om den rasideologiska miljön i Sverige och hur den hotar demokratin. Den under året nystartade myndigheten Institutet för mänskliga rättigheter avslutade träffen med att berätta om hur myndigheten ska arbeta framöver, bland annat med frågor som rör rasism.

Vid träffen deltog cirka 72 medarbetare från omkring 39 myndigheter.

Nyhetsbrev

Under 2022 har sex nyhetsbrev skickats till dem som anslutit sig till det statliga myndighetsnätverket mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Under 2023 har två nyhetsbrev skickats hittills. Under året kommer fyra ytterligare nyhetsbrev att sändas till nyhetsbrevets prenumeranter.

Nyhetsbrevet innehåller erbjudanden om forumträffar och fortbildningar från Forum för levande historia och information om aktuella uppdrag, nyheter och rapporter på temat

rasism, homo-, bi- och transfobi samt hatbrott. Nyhetsbrevet har totalt cirka 330 mottagare.¹⁸

Spridningsinsatser

Forum för levande historia har under 2022 berättat om myndighetens arbete med att samordna regeringens plan *Samlat grepp* vid flera olika möten, seminarier, föreläsningar och liknande sammanhang. Vi har exempelvis deltagit i ett nordiskt erfarenhetsutbyte kring arbete mot rasism i samarbete med Nordiska ministerrådets DIS-nätverk. Träffen arrangerades av Skolverket. Vi har även deltagit i Center mot våldsbejakande extremismers myndighetsnätverk samt i erfarenhetsutbyten för myndigheter som arbetar med rättighetsfrågor. Ett av mötena arrangerades av Jämställdhetsmyndigheten, ett annat av Forum för levande historia.

Det statliga myndighetsnätverket mot rasism har löpande marknadsförts genom annonsering, spridning i kanaler som når målgruppen, exempelvis facktidningar, andra nyhetsbrev och nätverk, samt i myndighetens egna kanaler såsom i våra sociala medier och på vår webbplats.

På vår webbplats, levandehistoria.se, har vi löpande publicerat uppdrag och redovisningar för de uppdrag till myndigheter som är kopplade till den nationella planen. På webbplatsen finns en lösenordskyddad sida där vi publicerar dokumentation från forumträffar och andra sammankomster för myndighetsnätverket. Under 2022 påbörjade vi en översyn av alla sidor som ämnesmässigt handlar om rasism och hbtqi på levandehistoria.se i samband med framtagandet av en ny webbplats. Detta arbete löper vidare under 2023.

Vi bistod också Arbetsmarknadsdepartementet med underlag inför deras planering av en internationell konferens om implementering av nationella handlingsplaner mot rasism.

Referensgrupp

En referensgrupp bestående av ideella organisationer har knutits till uppdraget. Till den har organisationer bjudits in som arbetar generellt mot rasism, eller mot specifika former av rasism samt organisationer som arbetar mot homo-, bi- och transfobi.

¹⁸ Siffran är från 2022-11-29.

Det primära syftet med gruppen är att Forum för levande historia kontinuerligt ska få återkoppling på genomförandet av uppdraget. Cirka 30 organisationer ingår i referensgruppen.

Under 2022 fick referensgruppen möjlighet att lämna skriftliga synpunkter på Forum för levande historias årliga redovisning. De organisationer som hörsammade möjligheten att lämna skriftliga medskick 2022 var:

- Adopterade Etiopier och Eritreaners förening
- Civil Rights Defenders
- Rädda Barnens ungdomsförbund
- RFSL Ungdom
- RFSL
- Sverigefinska ungdomsförbundet

Under maj 2023 planerar Forum för levande historia att genomföra en träff för referensgruppen då den får lämna återkoppling på denna redovisning. De kommer också få en uppdatering om myndighetens olika regeringsuppdrag på temat rasism och hbtqi-fobi. Gruppens medskick på redovisningen sammanställs i en egen bilaga som skickas till Regeringskansliet.

Civila samhället: ökat stöd och fördjupad dialog

I regeringens plan *Samlat grepp* uttrycks att organisationer i det civila samhället är centrala aktörer i arbetet mot rasism. Regeringen anser att det är mycket viktigt att det förs kontinuerliga dialoger, i form av till exempel samråd eller sakråd, mellan regeringen och det civila samhällets organisationer i dessa frågor. Tidigare givna bidrag till det civila samhällets organisationer inom detta område visar, menar regeringen, på goda resultat och effekter. Regeringen anser att det finns behov av stöd till projekt mot rasism och liknande former av fientlighet som drivs av det civila samhällets organisationer.

Inom detta strategiska område redovisas Myndigheten för stöd till trossamfunds uppdrag.

Myndigheten för stöd till trossamfund: Regeringsuppdrag¹⁹

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot islamofobi.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Regeringen gav Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) i uppdrag att fortsatt öka kunskapen om säkerhet för moskéer och muslimska församlingar och om utsattheten för islamofobi och hatbrott på lokal, regional och nationell nivå i relation till dessa verksamheter. I uppdraget ingår bland annat att utifrån respektive länsstyrelses behov bidra med kunskap och stöd på området till länsstyrelsernas befintliga arbete, och utbilda lokala styrelseledamöter och verksamhetsansvariga i trossamfunden i säkerhetsfrågor så att kunskapen kan spridas vidare i församlingarna. SST ska verka för att alla muslimska inriktningar ska kunna ta del av insatsen och för att både kvinnor och män i församlingarna involveras i arbetet. Arbetet ska genomföras på ett sådant sätt att relationerna mellan muslimska församlingar, muslimska organisationer, kommuner, länsstyrelser och berörda myndigheter stärks.

Under regeringsuppdraget har följande aktiviteter genomförts:

¹⁹ Regeringsbeslut A2021/01713, Uppdrag att öka kunskapen om säkerhet för moskéer och muslimska församlingar.

- SST har arbetat med länsstyrelser och bidragit med informationsinsatser i syfte att finna en hållbar och långsiktig regional kontakt mellan länsstyrelser och muslimska trossamfund för att gemensamt överblicka den regionala säkerhetssituationen. De regionala mötesplatser där regeringsuppdraget avhandlats har allvarligt präglats av den oro gällande yttrandefrihet och religionsfrihet som kom till uttryck i samband med allmänna sammankomster under vintern 2021–2022 och tiden som följde, samt av medial rapportering gällande fakta och ryktesspridning om tillämpning av svensk socialtjänsts tvångsomhändertagande av barn. Konstruktiva diskussioner om kontaktskapande och kunskapshöjande insatser har därför påverkats negativt, men processer har påbörjats som kommer att fortsätta efter regeringsuppdragets avslut.
- SST har genomfört en säkerhetsutbildning för lokala styrelseledamöter och verksamhetsansvariga i trossamfund i september 2022. Säkerhetsutbildningen ämnade ge ökad kunskap och kännedom om vilka trygghets- och säkerhetsfrågor som är viktiga för att skapa en trygg moské. SST arbetar med metoden “train the trainer” som går ut på att SST utbildar säkerhetsambassadörer som sedan för vidare kunskaperna till den egna verksamheten. Myndigheten har utbildat 28 säkerhetsambassadörer från 26 församlingar och 18 olika kommuner. 8 deltagare var kvinnor och 21 män. Utbildningen fokuserade på olika säkerhetsfrågor och pågick under två dagar. Fokus låg dag ett på teori och dag två på processledning och pedagogik. I december 2022 genomfördes ett uppföljande webinarium på säkerhetsutbildningen som dels syftade till att ge stöd till de församlingar som vill fortsätta och fördjupa sitt säkerhetsarbete efter att ha genomgått en säkerhetsprocess med stöd av en ambassadör, dels att ge verktyg till fler nya församlingar att påbörja sitt systematiska säkerhetsarbete.
- Uppföljning av tidigare genomförda utbildningar. Uppföljningarna resulterade i att en förnyad kontaktyta mellan församling och lokala myndigheter etablerades och processer för bättre säkerhet inleddes på många håll. Fortsatta uppföljningar kommer ske framöver.
- Insatser och utvecklingsarbeten har genomförts tillsammans med Trollhättan kommun, Malmö stad och Eskilstuna kommun.
- I samverkan med MSB och Polisen har SST utvecklat en säkerhetshandbok *Så här kan ni arbeta med er säkerhet – en vägledning för trossamfund*. I februari 2022 hölls ett webinarium där denna handbok presenterades. SST har fortsatt sprida och informera om handboken.
- Som komplement till säkerhetsutbildningen har SST tagit fram en processhandledning. Processhandledningen stöttar säkerhetsambassadörer med kunskaper, metoder och workshopunderlag för att ge ökad kunskap och

kännedom om vilka trygghets- och säkerhetsfrågor som är viktiga för att skapa en trygg moské. Processhandledningen finns publicerad för att materialet ska leva vidare efter regeringsuppdragets avslut.

- SST har tagit fram en kalender över muslimska högtider för att myndigheter ska ha en kunskapsbank att vända sig till i syfte att öka sina kunskaper om dagar som är särskilt viktiga för många människor i Sverige samt att vara bättre förberedda för stora folksamlingar och andra händelser. SST har även tagit fram en säkerhetskemsida som fungerar som en interaktiv kunskapsbank för alla trossamfund som vill påbörja eller fördjupa sitt säkerhetsarbete och som möjliggör att fler trossamfund kan arbeta med säkerhetsfrågor även efter avslutat regeringsuppdrag.

Framtida behov

SST ser ett stort behov av ett fortsatt arbete med säkerhets- och trygghetsfrågor i muslimska församlingar. SST uppger bland annat följande framtida behov:

- Fortsatt stort behov av ökad samverkan mellan myndigheter, kommuner och trossamfund. Under regeringsuppdragets gång har metoder för samverkan arbetats fram av kommuner, vilka nu skulle behöva fortsätta förankras med hjälp av nationella och regionala satsningar. SST föreslår fortsatt regeringsuppdrag som tillgodoser detta.
- Det utbildningskoncept som tagits fram under regeringsuppdraget har skapat förutsättningar för fler församlingar att påbörja eller fördjupa sitt säkerhets- och trygghetsarbete. Det har funnits stort intresse från fler församlingar att delta i utbildningar än vad myndigheten kunnat tillgodose. Därför finns fortsatt behov av utbildningar, vilket skulle kunna tillgodoses i ett fortsatt regeringsuppdrag.
- Myndigheten ser behov av att inkludera alla trossamfund i framtida satsningar, inte enbart muslimska. Detta eftersom kunskapsluckor som rör trossamfunds utsatthet för hat och hot eller deras förutsättningar för att kunna utöva sin verksamhet och religionsfrihet gäller för trossamfund i stort. SST ser ett behov av en kunskapsinhämtning som ger en lägesbild och djupa analyser i dessa frågor.
- Inom församlingarna uppger SST att det finns ett behov av att fler aktörer, särskilt kvinnor, engagerar sig i frågor som rör säkerhet och trygghet.

Ett förstärkt förebyggande arbete på nätet

I regeringens plan *Samlad grepp* står att budskap som ger uttryck för rasism, liknande former av fientlighet och extremism och som tidigare endast fördes fram i extrema sammanhang nu dagligen sprids i kommentarsfält och sociala medier och får därmed genomslag i högre grad än tidigare. Med ökad tillgång till och användning av internet blir det viktigare att höja medie- och informationskunnigheten. Regeringen anser också att det finns behov av att förbättra skyddet mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott på internet.

Inom detta strategiska område redovisas Statens medieråds och Totalförsvarets forskningsinstituts uppdrag.

Statens medieråd: Regeringsuppdrag²⁰

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Statens medieråd har på uppdrag av regeringen arbetat med att identifiera och sammanställa metoder för att motverka att barn och unga utsätts för rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott på nätet. I uppdraget ingår att sprida de metoder som visat sig ha positiv effekt för att motverka barn och ungas utsatthet på nätet. Myndigheten har inom ramen för uppdraget samverkat och haft dialog med myndigheter, civilsamhällesorganisationer och forskare på området.

Vetenskapliga studier och andra rapporter har utgjort underlaget för att identifiera metoder med positiv effekt. Fokus har varit att identifiera metoder som är utvärderade utifrån sin effektivitet vad gäller att motverka att barn och unga utsätts för rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott på nätet. Stora kunskapsluckor på forskningsfältet generellt och i synnerhet vad gäller effektutvärderingar gör att Statens medieråd inte kan rekommendera en specifik metod.

²⁰ Regeringsbeslut A2021/00972, Uppdrag att ta fram metoder som kan motverka rasism bland barn och unga.

Resultatet från det samlade underlaget visar dock att det finns möjligheter att utveckla det arbete som redan görs inom många verksamheter till att tydligare inkludera barns och ungas digitala arenor. Statens medieråd ser särskilt skolan som en viktig aktör i det arbetet, men också föreningar inom exempelvis kultur- och idrottslivet kan spela en viktig roll. Det kräver en kunskapshöjning kring dels barns och ungas liv på nätet, dels kring olika former av rasism och hbtqi-fobi. Barns och ungas liv på nätet och utanför nätet är sammanflätat, vilket bör speglas i de metoder och arbetssätt som kan användas för att motverka att barn och unga utsätts på nätet.

Statens medieråd uppger att det är ett kontinuerligt, medvetet och aktivt arbete som behöver bedrivas för att motverka att barn och unga utsätts för rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott på nätet. Inom ramen för ett sådant arbete bör för det första vuxna i barns och ungas närhet ta aktivt ansvar för att förebygga och reagera mot rasism och hbtqi-fobi samt motverka normalisering av dessa. För det andra behövs ett helhetsperspektiv som tar fasta på hur barns och ungas liv på nätet är en integrerad del av deras liv. Helhetsperspektiv behövs även kring hur olika former av utsatthet samspelar samt hur olika situationer och händelser ofta är en del av ett större mönster av återkommande utsatthet i stort och smått. För det tredje behöver vuxna kontinuerligt utveckla och höja sina kunskaper både kring olika former av rasism och hbtqi-fobi och om de digitala arenor som barn och unga tar del av och använder.

Under våren 2023 kommer resultaten spridas via en serie om tre webinarier där bland annat olika myndigheter och ungdomsorganisationer kommer att delta. Vidare kommer resultaten kunna utgöra ett kunskapsunderlag för myndighetens vidare arbete.

Framtida behov

Myndigheten lyfter fram vikten av att säkerställa barns och ungas delaktighet i det arbete som görs, samt att det behövs ytterligare kunskap kring barns och ungas utsatthet på nätet och utvärderingar av det arbete som görs för att motverka utsattheten.

Totalförsvarets forskningsinstitut: Regeringsuppdrag²¹

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofofi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

²¹ Regeringsbeslut A2021/01789, Uppdrag att kartlägga olika former av rasism i digitala miljöer.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har på uppdrag av regeringen kartlagt olika former av rasism i digitala miljöer. Uppdraget resulterade i rapporten *En studie i fördom – om rasistiska stereotyper i digitala miljöer*, som publicerades i oktober 2022.

I rapporten studeras uttryck för rasism i digitala miljöer. I första hand studeras fördomar mot de minoritetsgrupper som, enligt FOI, i regeringens plan *Samlat grepp* angivits som speciellt utsatta, det vill säga afrosvenskar, samer, judar, muslimer och romer.²²

Rapporten är centrerad kring tre undersökningar. Den första undersökningen utgår från uppdraget att kartlägga olika former av rasism (afrofobi, antisemitism, islamofobi, antiziganism och rasism mot samer) och undersöker fem olika digitala kommunikationskanaler under tidsperioden 2020-07-01 till 2021-06-30. Den andra undersökningen är begränsad till diskussionsplattformen Reddit där studien med hjälp av en språkmodell undersöker huruvida det finns en skillnad i tonläge beroende på om ett inlägg nämner etniska minoriteter eller inte. Den tredje undersökningen fokuserar specifikt på fördomar baserade på religiös eller etnisk tillhörighet på Reddit-plattformen.

FOI:s undersökning visar att under den studerade tidsperioden är muslimer och andra personer med ursprung i Mellanöstern och Nordafrika särskilt utsatta för andras fördomar. Fördomsfulla inlägg innehåller ofta tecken på okunskap om och sammanblandning av olika etniska och religiösa minoriteter, och ofta generaliseras flera grupper till ”invandrare”. Inom gruppen afrosvenskar är somalier speciellt utsatta för fördomsfulla påståenden. Islamofobi är den form av rasism som är mest framträdande på svenskspråkiga Reddit. Eftersom undersökningen gjordes våren 2022 har FOI testat resultaten mot mediebevakade händelser under tidsperioden. En kraftig ökning av islamofobiska uttryck sammanföll med rapporteringen om de så kallade påskupploppen i april 2022.

Bland de inlägg som nämnt etniska minoriteter och publicerats på diskussionsforumet Reddit från januari till juli 2022, innehöll 16 % fördomar och ytterligare 3% andra former av negativa attityder mot etniska minoriteter. De fördomar som uttrycktes på forumet rörde sig huvudsakligen kring fyra områden: etniska minoriteter som skapar oreda i samhället, etniska minoriteter som inte går att integrera i Sverige, etniska minoriteter som väljer bort traditionell försörjning till förmån för kriminalitet eller bidragsfusk och etniska minoriteter vars värderingar är inkompatibla med svenska värderingar.

²² Regeringskansliet (2016). *Samlat grepp mot rasism och hatbrott. Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*

Framtida behov

I de datakällor som analyserats inom ramen för uppdraget omtalas romer och samer i väldigt liten omfattning. Därför anger FOI att rasism mot dessa grupper bör studeras i andra datakällor eller med andra metoder för att skapa en mer rättvis kartläggning över hur rasism tar sig uttryck i digitala miljöer.

För att bättre förstå rasism i digitala miljöer behövs vidare forskning på området. Bland annat anger FOI att mer specialiserade och djupare analyser behövs, fler digitala medier bör undersökas separat och jämföras med varandra och metodutveckling bör få ett ökat fokus.

Ett mer aktivt rättsväsende

I regeringens plan *Samlat grepp* står det att undersökningar visar att många som utsätts för hatbrott har ett lågt förtroende för polisen och dess förmåga att utreda och lagföra hatbrott, vilket kan påverka anmälningsbenägenheten. I planen beskriver regeringen också behovet av att ta fram en enhetlig rutin för handläggning av hatbrott hos Åklagarmyndigheten. Vidare uttrycks att det är centralt att den kunskap som produceras om hatbrott är användbar och utgör ett bra underlag för att relevanta insatser ska kunna genomföras.

Inom detta strategiska område redovisas Brottsförebyggande rådets arbete.

Brottsförebyggande rådet: Regeringsuppdrag²³

Detta uppdrag ingår i regeringens åtgärdsprogram mot afrofobi.

Aktiviteter, resultat och måluppfyllelse

Under 2021 gav regeringen Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att göra en fördjupad studie av afrofobiska hatbrott som belyser den afrofobiska hatbrottslighetens karaktär i syfte att få förbättrad kunskap för att kunna stärka det förebyggande arbetet mot afrofobin. I november 2022 publicerade Brå rapporten *Afrofobiska hatbrott (2022:7)*.

Studien har både en kvantitativ och en kvalitativ ansats. Analyserna bygger dels på en granskning av 433 anmälda afrofobiska hatbrott, dels på 26 semistrukturerade intervjuer med personer som har erfarenhet av afrofobiska hatbrott. Brå har även samlat in erfarenheter från flera intresseorganisationer som samlar afrosvenskar och hämtat in kunskap från ett antal experter och forskare inom fältet. Ett seminarium har hållits med representanter för olika delar av rättsväsendet.

Enligt Brå:s hatbrottsstatistik utgör brott med afrofobiskt motiv den största kategorin. Afrofobiska hatbrott utgörs ofta av ofredande och ärekränkning, men även våld är vanligt förekommande. Det är stor variation i brottsplats, men vanligast brottsplats är gator, torg och kollektivtrafik, men även skolor och arbetsplatser förekommer ofta i anmälningarna. Afrofobiska hatbrott sker även i närheten av hemmet och på internet. Det innebär att det

²³ Regeringsbeslut Ju2021/03185, Ju2020/03300, Uppdrag att göra en fördjupad studie av afrofobiska hatbrott.

finns få fredade platser där afrosvenskar inte riskerar att utsättas. Relationen till gärningspersonen varierar i anmälningarna, men tre fjärdedelar av gärningspersonerna var män. Skillnaden mellan kvinnors och mäns utsatthet för afrofbiska hatbrott är överlag relativt liten enligt anmälningarna. I drygt en fjärdedel av anmälningarna där målsägande var kvinna förekom sexualiserade eller misogynna uttryck, medan män oftare utsätts i sin yrkesroll eller av en polis eller ordningsvakt. I intervjuerna beskrivs liknande upplevelser där kvinnor oftare berättar om erfarenheter av sexualiserade kränkningar, medan män oftare skildrar negativ stereotypisering av poliser. Det finns en hög andel barn och unga bland de utsatta för afrofbiska hatbrott (var fjärde målsägande är under 18 år).

För att illustrera karaktären av afrofbiska hatbrott sammanfattas resultaten i form av fem typfall som identifierats utifrån de studerade polisanmälningarna, och som även återkommer i intervjupersonernas berättelser: angrepp från främlingar; hot och våld i skolan; trakasserier från grannar; hatbrott på arbetsplatsen; samt hat mot svarta som grupp.

Utsattheten för afrofbiska hatbrott kan ge konsekvenser på kort och lång sikt. I direkt anslutning till händelsen är chock och rädsla vanligt, medan depression och sjukskrivning är förekommande på lång sikt. För vissa har upprepade utsatthet lett till uppgivenhet och en känsla av utanförskap. Många intervjuade beskriver sitt förtroende för rättsväsendet som lågt. Bland annat då flera upplevt ett bemötande från polisen som föranlett känslan av att rättsväsendet har närmare till att se en svart person som misstänkt än som ett brottsoffer. De granskade polisärendena visar att uppleringen är låg. Det låga förtroendet för rättsväsendet leder till en låg anmälningsbenägenhet, vilket innebär att mörkertalet för afrofbiska hatbrott sannolikt är omfattande.

Framtida behov

Att afrofbiska hatbrott förekommer i många olika sammanhang och miljöer innebär att olika aktörer kan komma ifråga i det förebyggande arbetet. Förutom rättsväsendet handlar det om att skolor och arbetsgivare har en skyldighet att motverka och hantera kränkningar, om kommuner som kan se till att hatbudskap inte får vidare spridning genom att skyndsamt sanera klotter, och om moderatorer för internetforum som har ett ansvar för att omgående avlägsna inlägg med olagligt innehåll. Samtidigt tar många åtgärder sikte på brott som redan skett, snarare än på att förebygga händelserna. Risken är också att man missar den betydande andel händelser som sker i form av angrepp mot enskilda på allmän plats, ofta av okända gärningspersoner. Det innebär att ett förebyggande arbete även behöver riktas mot afrofbiska generellt om utsattheten för afrofbiska hatbrott ska minska.

Brå bedömer att mer kan göras för att förebygga afrofobiska hatbrott och för att tillgodose de utsattas rättigheter och stödbehov. I det avseende vill Brå särskilt lyfta behovet av att fånga upp det som specifikt präglar hatbrott mot afrosvenskar och möjligheten att ge adekvat stöd till utsatta. Det framkommer även ett behov av att följa upp den praktiska tillämpningen av kunskapen som produceras inom området samt existerande regelverk och verktyg.

Utvecklingsområden för statens arbete mot rasism, homo-, bi- och transfobi samt hatbrott

Utvecklingsområden som Forum för levande historia har identifierat

I tidigare redovisningar har Forum för levande historia pekat på utvecklingsområden för det nationella arbetet på området som vi identifierat genom att samordna och följa upp regeringens plan *Samlat grepp*. Flera av dessa kvarstår, men vi presenterar här även nya.

Svårt att överblicka statens insatser på området

Sedan regeringens plan *Samlat grepp* lanserades har flera uppdrag tillkommit inom ramarna för planen. Planen har dock inte uppdaterats. Det finns inte någon formell lista över vilka myndigheter som ingår i planen. Alla uppdrag har inte heller sorterats under något av planens strategiska områden. Under 2022 beslutade regeringen om fem åtgärdsprogram mot olika former av rasism. Exempelvis i åtgärdsprogrammet mot afrofobi står att ”En heltäckande bild av regeringens arbete på området ryms inte inom ramen för åtgärdsprogrammet. Däremot utgör det tillsammans med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott en gemensam grund för regeringens fortsatta arbete mot afrofobi.”²⁴ Myndigheten har vid flera tillfällen fått frågor om vad det innebär att den nationella planen mot rasism sedan en tid inte har varit tillgänglig via regeringens webbplats.²⁵ Nämnade förhållanden gör att det kan vara svårt, för såväl myndigheter som för allmänhet, att få en samlad bild av helheten för statens insatser mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Behov av långsiktighet och kontinuitet i arbetet

Flera av myndigheterna lyfter i sina redovisningar behovet av kontinuitet och långsiktighet i uppdragen.

²⁴ <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2022/07/atgardsprogram-mot-afrofobi/> Sid. 2. Hämtad 2023-03-27.

²⁵ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/samlat-grepp-mot-rasism-och-hatbrott/> hämtad 2023-02-14.

Behov av samordning mellan aktörer som samordnar horisontella perspektiv

Forum för levande historia har tidigare påtalat behovet av samordning mellan aktörer som samordnar, följer upp och stödjer införlivandet av horisontella perspektiv (såsom mänskliga rättigheter, barnets rättigheter, jämställdhet, hbtqi, arbete mot rasism och ökad tillgänglighet) i offentliga verksamheter. Det pågår sådana initiativ²⁶, vilket är positivt, men behovet finns även fortsatt.

Fortbildningsuppdrag kompletteras med processtöd

Genom vårt fortbildningsuppdrag kan vi i första hand erbjuda introducerande, men i viss utsträckning även fördjupande, fortbildningar om rasism i historien och i dag. Intrycket Forum för levande historia har fått är att det kan vara ett ensamt arbete att ansvara för samordning av arbetet mot rasism och/eller homo-, bi- och transfobi vid en myndighet, region eller kommun. Det kan finnas behov av ett externt bollplank vid planering, genomförande och uppföljning av sådant utvecklingsarbete. Genom satsningen Jämställdhetsintegrering i Myndigheter erbjöd först Nationella sekretariatet för genusforskning och senare Jämställdhetsmyndigheten myndigheter som ingick i satsningen processtöd/helpdesk som leddes av sakkunniga inom jämställdhetsintegrering. Inom ramarna för satsningen Hållbar jämställdhet erbjöd SKL (numera SKR) ett motsvarande stöd till den lokala och regionala nivån. Motsvarande funktioner med fokus på rasism eller hbtqi skulle behöva utvecklas successivt eftersom det i jämförelse med jämställdhetsarbete råder brist på kända och i Sverige beprövade metoder för arbete mot rasism samt homo-, bi- och transfobi i offentliga verksamheter. Insamling av befintliga metoder och arbete med metodutveckling och insamling av goda exempel skulle därför behöva vara en viktig initial verksamhet för processtödet.

Forum för levande historia ser behov av att fortbildningar för myndigheter kompletteras med processtöd i deras arbete mot rasism, homo-, bi- och transfobi.²⁷ Forum för levande historia axlar gärna uppdraget att successivt utveckla ett sådant processtöd. För

²⁶ Ett befintligt initiativ är gruppen Perspektivmyndigheter i samverkan som initierats av Jämställdhetsmyndigheten. I den ingår bland annat: Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen samt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Institutet för mänskliga rättigheter undersöker just nu förutsättningarna för att starta ett nätverk inom sitt område. Statskontoret ledde under åren 2020–2021 en samordningsgrupp för god förvaltningskultur, men gruppen för närvarande inte aktiv.

²⁷ Om homo- bi- och transfobi ska ingå som en del av processtödet är avhängigt om det kommer att ingå i Folkhälsomyndighetens samordningsuppdrag av hbtqi-handlingsplanen/strategin att erbjuda processtöd eller ej.

närvarande har Forum för levande historia uppdraget att utveckla och sprida ett metodmaterial om arbete mot rasism i offentliga verksamheter. Uppdraget pågår till 2024. Vår bedömning är att uppdraget kommer att bidra till att vi kan utveckla stöd i arbetet med likvärdigt bemötande och att uppdraget kan fungera som en del i arbetet med att utveckla ett processtöd.

Regeringen tar ställning till om styrningen behöver förtydligas

Inom ramarna för regeringens plan *Samlat grepp* erbjuder flera aktörer fortbildning om rasism och liknande former av fientlighet till offentligfinansierade verksamheter. För att dessa utbildningsinsatser ska göra avtryck i verksamheterna krävs att de mottagande organisationerna uppfattar att de har ett uppdrag att själva bedriva utvecklingsarbete på området. Här skulle regeringen kunna ta ställning till om styrningen behöver förtydligas. Inom ramarna för de nationella satsningarna på hbtqi-strategiska myndigheter samt jämställdhetsintegrering i myndigheter får berörda myndigheter i uppdrag att identifiera utvecklingsbehov, formulera mål och aktiviteter för sitt arbete, något som sannolikt tydliggör myndigheternas ansvar att bedriva utvecklingsarbete och därmed ökad efterfrågan på att ta del av de kunskapshöjande insatser som erbjuds.

Regeringen tar ställning till särskilt mål för samhällets långsiktiga arbete

I sin plan *Samlat grepp* skriver regeringen att den kommer att överväga behovet av ett särskilt mål för samhällets långsiktiga arbete på området rasism och liknande former av fientlighet. Det är Forum för levande historias bedömning att ett sådant mål skulle kunna ge ökad tydlighet vad avser både styrning och uppföljning. Vi ser att det finns behov av en av politiken tydligare formulerad önskvärd riktning för arbetet mot rasism på nationell nivå och bedömer att även den regionala och lokala nivån skulle kunna gagnas av detta. Om regeringen bedömer att detta förtydligande lämpligast görs i form av mål menar vi att detta/dessa bör baseras på en gedigen problemanalys. Vår bedömning är att det i analyskedet kan vara lämpligt att förankra arbetet hos berörda myndigheter, civilsamhällsorganisationer och i akademien. Denna skulle exempelvis kunna göras i form av en utredning. Det nuvarande målet i den nationella planen är: *ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige*. Vår bedömning är att målet beskriver hur *arbetet* ska vara, men inte vad det syftar till, alltså hur *samhället* ska vara. En jämförelse kan vara regeringens strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Det övergripande målet för den strategin är lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning,

könsidentitet eller könsuttryck.²⁸ En annan jämförelse kan vara målet för jämställdhetspolitiken som är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Delmål för jämställdhetspolitiken är: En jämn fördelning av makt och inflytande, Ekonomisk jämställdhet, Jämställd utbildning, Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, Jämställd hälsa och att Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.²⁹ Dessa mål beskriver ett för samhället önskat läge. På motsvarande sätt skulle ett mål för arbetet mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott kunna peka ut ett önskat läge för samhället och samhällsområden som samhällsutvecklingen behöver förändras inom. Det skulle exempelvis kunna vara inom samhällsområdena arbetsmarknad/ekonomi, bostadsmarknad, rättsväsende/hatbrott/diskriminering, utbildning och hälsa, områden som berörs i Sveriges rapport till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering.³⁰

Vår bedömning är att den nationella planens strategiska områden³¹ bidrar med en operationalisering av målet genom att förtydliga vilket fokus som insatserna inom ramen för planen har – inte minst så berörs olika samhällssektorer såsom utbildningssektorn och rättsväsendet, men att de strategiska områdena liksom planens mål, fokuserar på hur arbetet ska vara snarare än vad det ska leda till.

Lämpliga utgångspunkter för ett nytt mål

Vår bedömning är vidare att målet/målen bör ligga i linje med *En jämlikhetsunion: EU:s handlingsplan mot rasism 2020–2025*³² och den internationella konventionen om

²⁸ <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2014/01/en-strategi-for-lika-rattigheter-och-mojligheter-oavsett-sexuell-laggnings-konsidentitet-eller-konsuttryck/> Sid. 18, hämtad 2023-03-27.

²⁹ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/> hämtad 2023-02-13.

³⁰ <https://www.regeringen.se/internationella-mr-granskningar-av-sverige/2017/01/sveriges-rapportering-om-efterlevnaden-av-cerd/> hämtad 2023-03-27. I *Supporting the Development, Implementation and Monitoring of National Action Plans Against Racism. Checklist and reporting tool* ställs i check-listedelen på sid. 10 frågan om den nationella planen täcker alla områden som täcks av EU:s handlingsplan: utbildning, sysselsättning, hälsa, bostäder, socialt skydd, tillgång till tjänster och service, rättsväsende, integration och migration, hatbrott, hatspråk, risker med ny teknik, olaglig profilering av rättsväsendet, bekämpande av stereotyper och fördomar, slaveri och kolonialism.

³¹ De strategiska områdena är: Mer kunskap, utbildning och forskning, Förbättrad samordning och uppföljning, Civila samhället: ökat stöd och fördjupad dialog, Förstärkt förebyggande arbete på nätet, Ett mer aktivt rättsväsende. Samlat grepp mot rasism och hatbrott. Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Sid 49.

³² https://commission.europa.eu/system/files/2020-09/a_union_of_equality_eu_action_plan_against_racism_2020_-2025_sv.pdf hämtad 2023-02-14.

avskaffandet av alla former av rasdiskriminering³³ som Sverige har undertecknat. Vi noterar vidare att EU kommissionens ”subgroup on the national implementation of the EU Anti-racism action plan 2020–2025” har presenterat rapporten *Common guiding principles for national action plans against racism and racial discrimination*, som bland annat berör frågan om mål.³⁴ Gruppen har också presenterat rapporten *Supporting the Development Implementation and Monitoring of National Action Plans Against Racism. Checklist and reporting tool* som även den berör frågan om mål.³⁵

En studie av intolerans bland svenska skolelever

I regeringens fem åtgärdsprogram mot olika former av rasism sätter regeringen ett tydligt fokus på barn- och ungdomsperspektivet i arbetet mot rasism. Även skolans roll att utbilda barn och unga om grundläggande demokratiska värden och mänskliga rättigheter poängteras. Regeringen skriver att rasism ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser och att det är viktigt att det finns verktyg för att öka kunskapen om olika former av rasism i skolan.

Forum för levande historia noterar att det de senaste åren kommit flera undersökningar som framhåller barns utsatthet för rasism. Barnombudsmannens rapport *Om barns och ungas utsatthet för rasism* visar att rasism är en del av barns vardag redan från tidig ålder och kommer till uttryck på många olika sätt såsom osynliggörande, misstänkliggörande, verbala trakasserier, hot och våld. Barn utsätts för rasism i olika miljöer och av både andra barn och vuxna. Många upplever en hård rasistisk jargong framförallt i skolan där det rasistiska språkbruket normaliserats.³⁶ Malmö stads rapport *Skolgårdsrasism, konspirationsteorier och utanförskap* pekar på att det i Malmö finns problem med skolornas färdigheter och förutsättningar att hantera frågor om antisemitism. Skolpersonal tycker många gånger det är svårt att hantera frågorna. Intervjuer med både skolpersonal och elever visar att användandet av ordet ”jude” på ett nedsättande sätt är ett problem samt skämt på judars bekostnad eller om Förintelsen. Det är också vanligt att

³³ <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-elimination-all-forms-racial> hämtad 2023-02-14.

³⁴ https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/common_guiding_principles_for_national_action_plans_against_racism_and_racial_discrimination.pdf hämtad 2023-02-14.

³⁵ https://commission.europa.eu/system/files/2023-02/NAPAR%20Monitoring%20Checklist%20and%20Reporting%20Tool_PUBLICATION.pdf hämtad 2023-02-24.

³⁶ https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/publikationer/om-barns-och-ungas-utsatthet-for-rasism_2021.pdf hämtad 2023-03-07.

undervisande lärare stött på konspirationsteorier med en antisemitisk grund. Studien visar också på en tydlig förekomst av hatbrott mot individuella judar i Malmös skolor.³⁷ I rapporten *Antisemitismen i Stockholms skolor* vittnar judiska elever i Stockholm om språkbruk och handlingar som får dem att känna sig utpekade, stressade och ledsna.³⁸ Vår bedömning är att den kunskap som dessa rapporter har genererat om olika former av rasism i skolan skulle kunna kompletteras genom en kvantitativ undersökning med ett brett fokus på intolerans och hur olika uttryck för intolerans hänger ihop.

Det behövs mer såväl bred och samlad som djupare kunskap om antisemitism och andra former av rasism och dess utveckling över tid. FLH har genomfört ett antal studier om antisemitism och intolerans, som har fått stor uppmärksamhet och gett ny kunskap och utgjort viktiga underlag för åtgärder.

FLH har tidigare genomfört tre huvudsakliga stora undersökningar om svenska skolelevers attityder.³⁹ Syftet med undersökningarna har varit att undersöka intoleransens utbredning och förekomst bland svenska skolelever. Det primära fokuset har varit skolelevers attityder gentemot utsatta grupper, såsom mot invandrare, muslimer, judar, romer eller hbtqi-personer. Fördelen med att samtidigt undersöka attityder gentemot olika utsatta grupper är att det i högre grad avslöjar gemensamma mönster, men också faktorer som skiljer. Andra områden som har studerats är kopplade till hur skolungdomar ser på varandra och samhället, exempelvis när det gäller deras oro och förhoppningar inför framtiden, deras utsatthet för intolerans och deras syn på demokrati. Ambitionen har varit att analysera hur dessa attityder samvarierar med faktorer som ålder, kön, socioekonomisk bakgrund och utbildning. I huvudsak har samma frågor ställts i de tre rikstäckande undersökningarna, vilket gör att resultaten har gått att jämföra över tid.

FLH ser att det skulle finnas ett stort värde att genomföra dessa undersökningar mer regelbundet för att kunna se utvecklingen över tid för att möjliggöra bättre och mer riktade insatser. Den senaste undersökningen genomfördes 2014 och det vore därför fördelaktigt att få ny kunskap på området snarast. Denna typ av undersökningar är relativt

³⁷

<https://malmo.se/download/18.4f363e7d1766a784af11a96d/1613644369102/Skolg%C3%A5rdsrasism,%20konspirationsteorier%20och%20utanf%C3%B6rskap%20,%20slutversion.pdf> hämtad 2023-03-07.

³⁸ Kristin Wagrell. (2022). *Antisemitismen i Stockholms skolor*. En rapport om skolpersonal och elevers upplevelser och tankar kring antisemitiska uttryck i sin skolmiljö.

³⁹ *Intoleransrapporten. Antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och invandringsfientliga tendenser bland unga* (2003). *Den mångtydiga toleransen – en studie av gymnasieungdomars attityder läsåret 2009/2010* (2010). *Tid för tolerans. En studie om vad skolelever i Sverige tycker om varandra och samhället i stort* (2014).

kostsamma, bl.a. med anledning av att de kräver statistik via SCB, och därmed finansiering utöver FLH:s förvaltningsanslag. Detta har Forum för levande historia även lyft i sitt budgetunderlag.⁴⁰

Förslag om insatser för ett förstärkt förebyggande arbete på nätet

Ett av de strategiska områdena i regeringens plan *Samlat grepp* är Ett förstärkt förebyggande arbete på nätet.

I Forum för levande historias budgetäskande för 2024–2026 skriver vi att:

”Spridningen av antisemitism och andra former av rasism ökar på många håll och en central anledning till detta är den ökande spridningen via olika nätmiljöer. FOI har gjort flera intressanta studier kring detta och Statens Medieråd arbetar med ökad medie- och informationskunnighet bland barn och unga. FLH ser ett stort behov av att ta ett samlat grepp för ökad kunskap om spridning av antisemitism på nätet och åtgärder för att motverka detta och föreslår att FLH ges ett uppdrag att göra en kunskapsöversikt på området, i samverkan med relevanta myndigheter och organisationer. I uppdraget skulle det ingå att identifiera framgångsfaktorer och utmaningar i arbetet med att motverka antisemitism på nätet och föreslå ytterligare åtgärder på området.”⁴¹

I Forum för levande historias budgetunderlag 2024–2026 till regeringen föreslår vi att:

”Forum för levande historia ges i uppdrag att göra en kunskapsöversikt om spridning av och åtgärder för att motverka spridning av antisemitism på nätet. För ändamålet äskar myndigheten 2 500 000 kronor fördelat på åren 2024–2025.” Totalförsvarets forskningsinstitut fick 2021 i uppdrag att kartlägga förekomsten av olika former av rasism i digitala miljöer.⁴² I slutet av 2022 publicerade Totalförsvarets forskningsinstitut rapporten *En studie i fördom – Om rasistiska stereotyper i digitala miljöer*⁴³. I rapporten studeras ogrundade negativa värderingar av individer baserade på deras grupp tillhörighet. Dessförinnan har myndigheten haft i uppdrag att kartlägga och analysera våldbejakande extremistisk propaganda, med särskilt fokus på högerextremistiskt och rasistiskt innehåll,

⁴⁰ Forum för levande historia. 2023. Budgetunderlag 2024–2026.

⁴¹ Forum för levande historia. 2023. Budgetunderlag 2024–2026.

⁴² Regeringsbeslut 2021-09-23, A2021/01789. Uppdrag till Totalförsvarets forskningsinstitut att kartlägga förekomsten av olika former av rasism i digitala miljöer.

⁴³ <https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--5352--SE> hämtad 2023-02-27.

som sprids på internet.⁴⁴ Myndigheten publicerade då bland annat rapporterna *Det vita hatet: radikal nationalism i digitala miljöer*⁴⁵ och *Antisemitiska stereotyper i sociala medier*⁴⁶.

Såvitt Forum för levande historia känner till finns det inte någon studie om hbtqi-fobiska stereotyper i svenskspråkiga digitala medier. En möjlighet är att regeringen tar ställning till om FOI bör få ett uppdrag som ger dem möjlighet att genomföra en studie av hbtqi-fobiska stereotyper i digitala medier. I uppdraget skulle också kunna ingå att samråda med de hbtqi-strategiska myndigheterna kring utförandet. I vår kontakt med FOI har de välkomnat att vi lyfter detta.

Utvecklingsområden som andra myndigheter har identifierat

Vid forumträffen i december 2022 ställde vi frågan till de deltagande myndighetsrepresentanterna om vilket stöd de skulle behöva för att komma vidare i sitt arbete mot rasism, hbtqi-fobi och hatbrott. Frågan ställdes via plattformen menti och de svarande var anonyma. Här följer en sammanställning av de 40 svaren (en svarande kunde göra flera inlägg):

- Flera svarade att det behövs uppdrag från regeringen, exempelvis i regleringsbrev med medföljande resurser.
- Flera svarade även att regeringen behöver efterfråga resultat.
- Flera svarade att ledningen/arbetsgivaren äger frågan, exempelvis genom att avsätta resurser och följa upp.
- Flera pekade på behovet av intern kunskapshöjning, exempelvis för chefer och medarbetare.
- Deltagare svarade att det behövs samordning, samverkan, erfarenhetsutbyte och nätverkande mellan myndigheter, exempelvis genom forumträffar.

Enskilda svar lyfte vidare behov av:

- Utbildnings- och samtalsmaterial
- Extern utbildning

⁴⁴ Regeringsbeslut 2016-06-02, Ku2016/01373/. Uppdrag till Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) att göra kartläggningar och analyser av våldbejakande extremistisk propaganda. Och Regeringsbeslut 2018-02-22, Ju2018/01289/KRIM. Utökad uppdrag till Totalförsvarets forskningsinstitut om våldbejakande extremistisk propaganda.

⁴⁵ <https://www.foi.se/rapporter/rapportsammanfattning.html?reportNo=FOI-R--4463--SE> hämtad 2023-02-28.

⁴⁶ <https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI%20Memo%207292> hämtad 2023-02-28.

- Lagstöd
- Goda exempel
- Handledning
- Rekrytering
- Strategi/riktlinjer
- Forskning
- Mallar

Vår bedömning är att svaren kan ses som en indikation på myndigheters behov på området, framför allt de svar som flera lämnat.

Utvecklingsområden som identifieras av andra aktörer

Forum för levande historia noterar att regeringen i januari lämnade sin rapport om Sveriges efterlevnad av FN:s konvention om avskaffande av rasdiskriminering (CERD) till FN:s CERD-kommitté.⁴⁷

Forum för levande historia känner till flera pågående initiativ som sannolikt kommer att leda till att utvecklingsområden identifieras och förslag på åtgärder presenteras:

Statskontoret har i uppdrag från regeringen att följa upp och analysera den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (A2002/01003). Forum för levande historia har haft löpande dialog med Statskontoret under arbetets gång och vi ser fram emot att ta del av den rapport som Statskontoret kommer att lämna till regeringen i mitten av juni i år.

Vi har även blivit kontaktade av European network against racism (ENAR) som gör en egen utvärdering, en så kallad skuggrapport, av EU-medlemsländernas planer, inte minst Sveriges plan mot rasism. ENAR är ett europeiskt nätverk bestående av omkring 150 ideella organisationer som arbetar för ”racial equality” i Europa. Rapporten är i skrivande stund inte publicerad.⁴⁸

Vi noterar också att en oberoende FN-panel, the United Nations International Independent Expert Mechanism to advance racial justice and equality in the context of law enforcement, har besökt Sverige för att samla information om insatser för att

⁴⁷ <https://www.regeringen.se/internationella-mr-granskningar-av-sverige/2017/01/sveriges-rapportering-om-efterlevnaden-av-cerd/> hämtad 2023-03-27.

⁴⁸ Sannolikt delas resultaten upp i två rapporter, en som släpps i april och en som släpps i maj-juni 2023, enligt vår kontakt med ENAR 2023-03-03.

motverka rasdiskriminering och kommer att skriva en rapport med utgångspunkt i besöket.⁴⁹ Rapporten är inte publicerad då detta avsnitt skrivs.⁵⁰

Vi har också kontaktats av Raoul Wallenberg Institutet för mänskliga rättigheter (RWI) som skriver en delrapport om Sverige för European union agency for fundamental rights (FRA) som troligtvis ska ingå i en större rapport om antirasism i polisarbetet i EU. Rapporten är inte publicerad då detta avsnitt skrivs.⁵¹

Ekonomisk redovisning

För Forum för levande historias ekonomiska redovisning av uppdraget att samordna och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott samt att med utgångspunkt i instruktionen erbjuda fortbildning och kunskaphöjande insatser om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag till skolans personal och andra relevanta yrkesgrupper (Ku2021/02377, A2021/02399, A2021/02318, ap 10), se bilaga 3.

⁴⁹ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/11/sweden-should-step-efforts-fight-systemic-racism-un-mechanism-advance-racial> hämtad 2023-02-14.

⁵⁰ Rapporten är inte publicerad enligt mailkorrespondens med OHCHR-EMLER 2023-02-15, men kommer att publiceras här: <https://www.ohchr.org/en/hrc-subsiaries/expert-mechanism-racial-justice-law-enforcement>

⁵¹ Rapporten ska sannolikt publiceras på FRA:s webbsida i september, enligt mailkorrespondens med RWI 2023-02-14.

Bilagor

1. Myndigheternas redovisningar
 - a. Brottsförebyggande rådet
 - b. Diskrimineringsombudsmannen
 - c. Forum för levande historia
 - d. Länsstyrelsen i Stockholms län
 - e. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
 - f. Myndigheten för stöd till trossamfund
 - g. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
 - h. Statens medieråd
 - i. Statistiska centralbyrån
 - j. Totalförsvarets forskningsinstitut
 - k. Vetenskapsrådet

Redovisningarna är publicerade på <https://www.levandehistoria.se/om-oss/var-verksamhet/myndigheters-arbete-mot-rasism-hbtqi-fobi-och-hatbrott> under rubriken Myndigheters uppdrag och redovisningar – och under respektive myndighets namn.

2. Mall för myndigheters redovisningar. (Lämnas på begäran).
3. Forum för levande historia. (2022). *Ekonomisk redovisning*. (Sist i detta dokument).

Referenslista

Rapporter

Barnombudsmannen. (2021). *Om barns och ungas utsatthet för rasism.*

https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/publikationer/om-barns-och-ungas-utsatthet-for-rasism_2021.pdf

Europeiska kommissionen (u. å.). *Supporting the Development, Implementation and Monitoring of National Action Plans Against Racism.*

https://commission.europa.eu/system/files/2023-02/NAPAR%20Monitoring%20Checklist%20and%20Reporting%20Tool_PUBLICATION.pdf

Europeiska kommissionen. (2020). *En jämlikhetsunion: EU:s handlingsplan mot rasism 2020–2025.* [https://commission.europa.eu/system/files/2020-](https://commission.europa.eu/system/files/2020-09/a_union_of_equality_eu_action_plan_against_racism_2020_-2025_sv.pdf)

[09/a_union_of_equality_eu_action_plan_against_racism_2020_-2025_sv.pdf](https://commission.europa.eu/system/files/2020-09/a_union_of_equality_eu_action_plan_against_racism_2020_-2025_sv.pdf)

Europeiska kommissionen. (u. å.). *Common guiding principles for national action plans against racism and racial discrimination.*

https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/common_guiding_principles_for_national_action_plans_against_racism_and_racial_discrimination.pdf

Malmö Stad. (2021). *Skolgårdsrasism, konspirationsteorier och utanförskap.*

<https://malmo.se/download/18.4f363e7d1766a784af11a96d/1613644369102/Skolg%C3%A5rdsrasism,%20konspirationsteorier%20och%20utanf%C3%B6rskap%20,%20slutversion.pdf>

Regeringskansliet. (2014). *En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.*

<https://www.regeringen.se/informationmaterial/2014/01/en-strategi-for-lika-rattigheter-och-mojligheter-oavsett-sexuell-laggning-konsidentitet-eller-konsuttryck/>

Regeringskansliet. (2016). *Samlat grepp mot rasism och hatbrott. Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*

Regeringskansliet. (2022). *Åtgärdsprogram mot afrofofi.*

<https://www.regeringen.se/informationmaterial/2022/07/atgardsprogram-mot-afrofobi/>

Regeringskansliet. (2023). *Sveriges rapportering om efterlevnaden av CERD*
<https://www.regeringen.se/internationella-mr-granskningar-av-sverige/2017/01/sveriges-rapportering-om-efterlevnaden-av-cerd/>

Totalförsvarets Forskningsinstitut. (2017). *Det vita hatet: radikal nationalism i digitala miljöer*. <https://www.foi.se/rapporter/rapportsammanfattning.html?reportNo=FOI-R--4463--SE>

Totalförsvarets Forskningsinstitut. (2020). *Antisemitiska stereotyper i sociala medier*.
<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI%20Memo%207292>

Wagrell, Kristin. (2022). *Antisemitismen i Stockholms skolor. En rapport om skolpersonal och elevers upplevelser och tankar kring antisemitiska uttryck i sin skolmiljö*.
<https://www.myndighetsst.se/download/18.58ab5b7b184a85b5bbd1351/1669371104855/Antisemitismen%20i%20Stockholms%20skolor.pdf>

Regeringsbeslut

Regeringsbeslut A2021/00972, *Uppdrag att ta fram metoder som kan motverka rasism bland barn och unga*.

Regeringsbeslut A2021/01713, *Uppdrag att öka kunskapen om säkerhet för moskéer och muslimska församlingar*.

Regeringsbeslut A2021/01789, *Uppdrag att kartlägga olika former av rasism i digitala miljöer*.

Regeringsbeslut A2021/01912, *Uppdrag att öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet*.

Regeringsbeslut A2021/02084, *Uppdrag att framställa en rapport som visar på människors livsvillkor avseende ekonomi*.

Regeringsbeslut A2021/02399, A2021/02318, *Uppdrag att utveckla länsstyrelsernas insatser mot rasism på arbetsmarknaden*.

Regeringsbeslut A2022/00582, *Uppdrag om diskriminering som har samband med flera diskrimineringsgrunder*.

Regeringsbeslut A2022/00643, *Uppdrag att utveckla och sprida ett metodmaterial om arbete mot rasism i offentliga verksamheter*.

Regeringsbeslut A2022/00844, *Uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om olika former av rasism.*

Regeringsbeslut Ju2021/03185, Ju2020/03300, *Uppdrag att göra en fördjupad studie av afrofobiska hatbrott.*

Regeringsbeslut Ku2021/00874, Ku2021/02357, Ku2022/00783, *Uppdrag att planera och förbereda för att hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser ska kunna återupptas.*

Regeringsbeslut Ku2021/02377, *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Forum för levande historia.*

Regeringsbeslut Ku2021/02377, *Uppdrag inom den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*

Regeringsbeslut Ku2022/00922, *Uppdrag att genomföra insatser som ska bidra till att förebygga och motverka antiziganism.*

Regeringsbeslut S2021/08111 (delvis), *Uppdrag att se över, inhämta och sammanställa kunskap i stöd- och informationsmaterial om hur vuxna kan prata med barn och unga om rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*

Regeringsbeslut U2016/00588/F, *Uppdrag att utlysa medel för ett forskningsprogram inom området rasism.*

Webbsidor

Regeringskansliet. (2016). *Mål för jämställdhet*. <https://www.regeringen.se/regeringspolitik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/>

Regeringskansliet. (u. å). *Samlat grepp om rasism och hatbrott*. <https://www.regeringen.se/regeringspolitik/samlat-grepp-mot-rasism-och-hatbrott/>

United Nations. (2022). *Sweden should step up efforts to fight systemic racism, UN Mechanism to Advance Racial Justice says after 5-day visit*. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/11/sweden-should-step-efforts-fight-systemic-racism-un-mechanism-advance-racial>

United Nations. (1965). *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-elimination-all-forms-racial>

Bilaga 3. Ekonomisk redovisning

Forum för levande historia redovisar bidrag till KAM enligt nedan:

Datum: 2023-01-17

Dnr: 2020/68

Redovisning av uppdrag: Nationell plan mot rasism, liknande form av fientlighet och hatbrott.

Intäkter bidrag från KAM A2021/002399, A2021/02318 -6 000 000
Anslag 2:2, ap. 10

Kostnader

Löner och sociala avgifter

Projektgruppen 2 818 845

Delsumma: **2 818 845**

Kontor, resor och revision

Resor & Hotell 117 056

OH-kostnader 1 500 000

Delsumma: **1 617 056**

Övriga kostnader

Övriga konsultkostnader 492 682

Övriga köpta IT-tjänster och konsulter 279 770

Övriga tjänster 169 477

Annonsering 320 696

Övriga kostnader 85 264

Delsumma: **1 347 888**

Summa kostnader **5 783 789**

Utfallet för 2022 att återbetala till KAM 216 211 kr. **-216 211**

